

Putování za slovy

Knihovny v sousedství

Obsah

Úvod	5
Knihovna Meeting Point.....	7
Moravská zemská knihovna Brno.....	9
Gertraud Klemm Tady stejně jako tam	11
Markéta Pilátová Čtení je nakažlivé	17
Iva Procházková Červnová inspirace	23
Thomas Sautner Znojmo – o štěstí vidět víc než dvojmo	31
Ferdinand Schmatz Knihovna je jedním ze srdcí města.	37
Marek Šindelka Na výzvědách	43
Lydia Steinbacher Doutnající zápalky	53
Marek Toman Tam, kde jsou slyšet vlaštovky	59
Stručné biografie.....	65

Úvod

Na začátku léta 2022 vyslaly tři partnerské instituce – Moravská zemská knihovna, Treffpunkt Bibliothek a Literaturhaus NÖ – do příslušné sousední země vždy čtyři autorky či autory z České republiky a čtyři z Dolního Rakouska. Tato návštěva zavedla každého spisovatele či spisovatelku do knihovny, kde většina knih a médií nebyla napsána v jejich mateřském jazyce.

Východím bodem byla knihovna, místo spojené s jazykem, k němuž lze přístup na verbální úrovni získat jen s pomocí tlumočníka či tlumočnice. O to důležitější byly další poznání historického pozadí místa a interakce s knihovnicí a knihovnicemi. Pohled zvenčí tak dostal zřetelnější obrysy. Dojmy a zkušenosti, které zde autorky a autoři získali, se staly základem pro jejich následující eseje.

Soubor textů obsahuje originální, zajímavé a bystré úvahy o těchto místech.

Důležitým aspektem projektu jsou na jedné straně přeshraniční návštěvy a popis regionu a knihoven místními, na druhé straně překlad esejí do druhého jazyka. Ústředním prvkem publikace je dvojjazyčnost. (...) Kniha bude zpřístupněna zájemcům v celkem více než třech stech čtyřiceti knihovnách na Moravě a v Dolním Rakousku, čímž dostanou možnost poznat příslušný region prostřednictvím četby v mateřském jazyce.

Jednotícím prvkem je na obou stranách obdivuhodné nasazení knihovníků, kteří nenechávají nikoho na pochybách, jak důležitá je knihovna jako místo setkávání pro šíření literatury a vědomostí lidem všech věkových kategorií – a také skutečnost, že i digitální věk potřebuje osobní kontakt.

Knihovna Meeting Point

servisní místo spolkové země Dolní Rakousy

Sdružení Treffpunkt Bibliothek poskytuje služby a zprostředkovává nabídky pro veřejné knihovny z pověření spolkové země Dolní Rakousy (NÖ).

Mezi úkoly kromě jiného patří:

- poradenství veřejným knihovníkům/cím, podpora jejich činnosti a prohlubování odpovědnosti (například: nákup a správa médií, týmová práce a vedení, jednání s partnery, vztahy s veřejností, rozpočet, organizace akcí, výpůjčky, vybavení knihovny, zahájení činnosti, revitalizace, vzdělávání a odborná příprava atd.),
- poradenství obcím, farnostem, spolkům – tedy partnerům – při revitalizacích nebo nové výstavbě knihoven,
- strategický rozvoj a zaměření veřejných knihoven v Dolních Rakousích.

Servisní středisko

- pořádá celostátní akce jako podpůrná opatření na podporu jazyka a čtení,
- spolupracuje se zúčastněnými stranami s cílem zajistit široký dopad jejich činnosti a iniciuje projekty pro další rozvoj knihoven a jejich různorodých úkolů, včetně budování sítě s partnery.
- je poradcem a zastupuje spolkovou zemi Dolní Rakousy v celorakouských a mezinárodních výborech, aby v nich přispělo k rozvoji a významu knihovnictví.

Ve spolupráci s Dolnorakouskou zemskou knihovnou (NÖLB) a za účasti příslušných odborníků vypracovala servisní agentura novou strategii pro veřejné knihovny, která určuje směr její vlastní činnosti i práce knihovníků v Dolních Rakousích.

Úzký kontakt s přibližně 260 knihovnami zajišťuje systém regionálních knihovníků, který zabezpečují tři dolnorakouské odborné kanceláře. Ty jsou v úzkém kontaktu se servisní agenturou, aby byl zajištěn přenos informací ve všech směrech.

Ursula Liebmann je jednatelkou servisní agentury a zastupuje spolkovou zemi Dolní Rakousy v oblasti *veřejných knihoven* na národní i mezinárodní úrovni. Spolu s týmem šesti zaměstnanců se stará o kvalitu a neustálý rozvoj image systému veřejných knihoven.

www.treffpunkt-bibliothek.at

Moravská zemská knihovna Brno

... je druhou největší knihovnou v ČR, jednou ze tří knihoven, které mají právo povinného výtisku od každé knihy, která na území ČR vyjde. Knihovní fondy čítající více než 4,5 milionu jednotek zahrnují cenné historické rukopisy a staré tisky i nejnovější českou a zahraniční literaturu. Díky bohatosti fondů je MZK nepostradatelným partnerem v badatelské práci studentům i vědcům, poskytuje jim k tomu 750 studijních míst v oborových studovnách s řadou doplňkových služeb.

Poučení i zábavu pak nabízí široké veřejnosti v rámci bohatého vzdělávacího a kulturního programu. Kromě toho se soustředí také na rozvoj online služeb; programátoři MZK vyvíjí nástroje pro zveřejňování digitalizovaných knih a časopisů, speciální nástroje pro práci s digitálními mapami či národní portál Knihovny.cz, který umožňuje uživatelům vyhledávat i objednávat dokumenty ze všech knihoven v ČR.

Úkolem MZK je metodicky řídit knihovny v regionu Jihomoravského kraje, výrazně však přispívá k rozvoji knihovnictví v rámci celé republiky – nabízí metodickou pomoc při výstavbě a rekonstrukci knihoven, administruje projekty, které menším knihovnám umožňují nákup kvalitní české i zahraniční beletrie. MZK rovněž spolupracuje na mnoha vědeckých projektech, počínaje výzkumem historických fondů, přes digitalizaci až po technologické inovace, jako je vývoj softwaru, který umí přepisovat rukopisné texty.

Dohody o spolupráci na vědeckém poli má MZK podepsány mimo jiné se Saskou zemskou a univerzitní knihovnou v Drážďanech či Národní knihovnou Francie. Do zahraničí sahá také její působení v oblasti propagace české literatury: Ministerstvem kultury ČR je pověřena prezentací české literatury na zahraničních knižních veletrzích, provozuje rovněž České literární centrum, které prostřednictvím rezidenčních pobytů, dotačních výzev či kulturních projektů pomáhá vyvážet díla českých spisovatelů i spisovatelek.

www.mzk.cz

www.czechlit.cz

*Ráda bych viděla hroby zblízka,
prohlédla si nápisy na náhrobcích,
ale vlastně ani nemusím, všechno tu
je: kamení, tráva, zpěv ptáků a taky
ten zvláštní pocit, že jsem součástí
dějin, které nás tady stejně jako tam
doženou, je jedno, ve kterém koutě
Evropy se právě nacházíme...*

Gertraud Klemm

Městská knihovna Ivančice
www.knihovnaivancice.cz

Ivančice, 9800 obyvatel

Gertraud Klemm

Tady stejně jako tam

Z němčiny přeložila: Helena Novak

Támhle, řekla teta, začíná východní blok.

Švédské šance, které k mému zklamání nejsou skokanské můstky, ale jen vyhlídková plošina s jedním starým dělem, které se vlní v horkém vzduchu, je pozdní léto, louky jsou zažloutlé, voňavé, nejraději bych se rozběhla z kopce dolů, válela sudy a dotkla se toho plotu, který je hranicí ke strašidelnému východnímu bloku, o kterém slychávám v rádiu a v televizních novinách, jen se ho dotknout. Československo, ČSSR alias Čé-es-es-er, to zní tak cize, ale jejich řeč znám od kolegyně mého otce, jmenuje se Jana, utekla z Prahy do Rakouska a má poměr s ženatým mužem a všichni to vědí, jenom jeho žena ne. Jana je občas u nás na návštěvě, umí sice německy, ale její němčina je taková lámaná, tak se tomu tady říká a dává mi to smysl, protože ty zlomy a praskliny v její němčině vidím a slyším a taky to, jak se ten cizí jazyk snaží s těmi svými mnohačetnými souhláskami protlačit němčinou.

Paní, která sedí v jídelním voze hned naproti je Němka. Má na sobě crop top, její blond vlasy rozčepýřené jako sláma, a má hlad, řekla to teď už třikrát, se stupňujícím se důrazem, ale to jedno konkrétní jídlo, které si chtěla objednat, už bohužel došlo, servírka se za to už třikrát omluvila. Němka povzdychne. A co mám teda jíst? Jsou aspoň ta míchaná vejce čerstvá anebo je to také polotovar?

Kozo hloupá, chce se mi říct, tady jsi v jídelním voze a ne ve své berlínské čtvrti, vidíš tady někde kuchyň, vidíš tady sporák a nádobí, holka, otevři oči a dej si čokoládovou tyčinku jako já. Ale diskuse pokračuje. Nasazují si sluchátka do uší, ale nedaří se mi najít tu správnou hudbu.

Proč mám vlastně tak špatnou náladu? To není jenom tahle žena naproti, to je nervozita, to je: já fakt nevím. Co se po mně chce? Jestli tyhle předsudky proti

východnímu bloku přeci jenom ještě trvají? Jak se cítím, když jejich jazyku vůbec nerozumím? Jestli znám historii České republiky natolik dobře, abych mohla napsat článek? Po čem mám pátrat?

Zbavme se těch předsudků o východu, navrhl manžel, a tak jsme jeli do Rumunska a na Slovensko, proti hlavnímu proudu cestovatelů, a bylo to úžasné, bylo to šokující, bylo to důvěrně známé a zároveň exotické, bylo to takové, že si to určitě zopakujeme, protože s tou benátskou, eifelovkovou a mozartokoulovou Evropou už stejně nechceme nic mít. Zvedám hlavu. Břeclav, hraniční přechod, jaký už mezi Rakouskem a Německem neexistuje, prostě úplně obyčejná zastávka. Bez policistů s neprůstřelnými vestami a jejich těžkými pistolemi houpajícími se u pasu, kteří by procházeli chodbičkami a kontrolovali doklady, koukající se do tváří cestujících, hlavně do těch tmavších, kvůli bacilům, kvůli běžencům, kvůli voličským hlasům a kdoví kvůli čemu ještě. Němka dostala ta svá míchaná vejce, která vypadají jako žlutá houba do koupele, do které zabodává svou vidličku. V Brně vystupuju, už tu na mě čekají.

Knihovna leží v přízemí dvoupodlažního domu uprostřed barevných paneláků, které jsou mi velmi povědomé. Knihovna není zvenčí označena, stejně tak ani školka, která je v prvním patře, kterou bych jako takovou ani nepoznala. A češtinu neovládám. Když otevíráme dveře, jde nám vstříc víla s průhlednými křídly a s parukou v pastelových barvách. Kolem ní se rojí děti. V první okamžik se leknu, snad se nepřevlékly kvůli mně, ale později se dozvídám, že celé to úsilí je vynaloženo pro děti, které budou pasovány na rytíře. Jak takové pasování na rytíře probíhá? To si knihovnice oblékne červený královský plášť, nasadí královskou korunu a všechny děti, které už umí číst, pasuje na rytíře královským žezlem z umělé hmoty. A pak dostanou členskou průkazku do knihovny. Podle mého názoru je taková slavnostní ceremonie na místě, protože ten, kdo číst umí, má přístup ke všemu, k čemu by se dříve nedostal. To však za předpokladu, že jsou to dobré knihy. A když někdo číst neumí? Pomyslím přitom na svého malého syna, který číst ještě stále moc dobře neumí, i když už chodí do třetí třídy. Narodil se předčasně, prodělal zánět mozkových blan, má ADHD, dyslexii a dyskalkulii, byl oddělen od své matky, vytržen z prostředí své pěstounské rodiny a musel se sžít s naší rodinou, ve škole to

byla dřina ještě předtím, než přišla korona a ta nás dorazila. Hned si o něho dělám starost a místo toho, abych se soustředila na dějiny ivančické knihovny, bojím se, že nikdy nebude umět číst, ani počítat, že všechny ty úžasné vlastnosti, které v sobě nosí, mu budou k ničemu, protože kolik takových dětí, co dokážou udělat salto dopředu i dozadu, umí tančit, dělat různé obličejky a vyprávět vtipy, děti, které umí vylézt na každý strom a okouzlí všechny kolem sebe, kolik takových dětí tento svět potřebuje? „S takovým dítětem jste vítáni všude na světě“, řekl nám loni chorvatský obchodník s vínem, když přivezl objednané víno k autu na dvoukoláku, na kterém seděl náš malý jako na trůně a tvářil se při tom jako král. Myslím také na našeho staršího syna, který by sice číst i počítat uměl, ale už od začátku školy nesnášel, nechtěl tam vysedávat a číst knihy, základní školou jsme ho museli doslova protlačit a gymnáziem procpat, než se mu i díky koruně podařilo vymanit z našeho područí a spokojeně odmítat všechny nabídky pomoci, a který teď kdesi pokládá kabely, věší lustry a montuje zásuvky, instaluje fotovoltaické panely po střechách a snad je šťastný, tak docela bez knih a bez přečtených světů.

Když dítě neumí číst, tak je to samozřejmě problém, říká knihovnice. Pak stačí alespoň pár písmenek, v Čechách tomu není jinak, a já jsem smířená, že alespoň tyto šikovné knihovnice děti netrestají a neponižují za jejich pandemické deficity, a že pochopily, že tyto děti potřebují více trpělivosti než ostatní. Korona si prošlapala cestičku až sem, to s sebou přinese nové diagramy a statistiky, za deset, dvacet let budou ukazovat na nejnižší bod křivky a říkat: tady je ten bod pandemického zlomu, tady je to neuralgické pásmo, jehož generace se nenaučila pořádně číst a psát, a tohle, no prosím, to je naše nová kasta ztracenců.

Ptám se, jak to měli s korunou tady a knihovnice pokyvují hlavou, že to tady nebylo vůbec dobré, na těch dětech že to jde poznat, ale že se jim podařilo knihy propašovat, podávat je oknem. O tom jsem slyšela až v Rakousku, jak se nedostatečně placené, některé i zdarma pracující a nadmíru vytížené knihovnice staraly o přísun knih určitě více, než si to vláda umí představit, připustit si, že pro milovníky kultury, na které se pohlíželo skrz prsty, je jejich kultura důležitá.

Servírují mi jahody, krémové dortíky, pralinky, chlebičky i víno a pak se touláme bývalým královským městem, které bylo kdysi tak důležité, že tlumočnice, kterou k tomu zvlášť přizvali, celou historku vypráví a my pokračujeme k radnici, k muzeu, všechno je tady tak trochu jako u nás. Následuje výčet zde narozených šlechticů a významných mužů, narodil se zde i secesní malíř Mucha a také jeden

herec, už jsem si prostudovala informace na wikipedii, v německém jazyce je to pod rubrikou „synové a dcery města“, ale ty „dcery“ mohli klidně vynechat, ty tam jsou uvedeny jen poskrovnu, a dál kladu si otázku, o kom se tu ještě zapomněli zmínit, mimochodem na koho se jako obvykle při historických výčtech nevzpomíná, na prostý lid, na poddané, možná na nějakou malířku, kterou by museli nejprve někde vyhrabat pod tou silnou vrstvou mužské slávy, někoho jako byla u nás Tina Blau nebo Friedl Dicker nebo Helene Funke, na které se nejprve taky zapomnělo, a kdyby nebylo zvědavých kurátorek a ředitelky muzeí, tak bych dodnes o nich neslyšela ani já. Dotýkám se soch světců, portálů a keramických pokliček, kterými přikrývali chřest pro šlechtu, aby zůstal pěkně bílý a jemný, a nakonec ještě lezeme na věž, funíme vzhůru po dřevěných schodech, abychom se z výšky kochali městem a nakonec si děláme selfičko, na kterém všichni vypadáme, že se nám ulevilo.

K obědu je špenát s bramborem a vejci, jediné vegetariánské jídlo. Špenát je plný česneku, který miluju, ale už teď vím, že toho budu litovat, protože mě ještě potrápí, přesto se mi nechce přestat jíst. Po jídle jdeme na židovský hřbitov, přecházíme hranici židovské čtvrti, která je označená hvězdami na chodníku, když nemluví a ani se na nic neptám, začne se můj doprovod mezi sebou bavit česky a já nerozumím ani slovo. A tady je synagoga, říká tlumočnice a vzápětí se na chvíli odmlčí, protože už tu žádní židé nejsou. Stejně jako v Rakousku, napadá mě, stejně jako v mém rodném městě, kde kdysi sídlila třetí nejpočetnější židovská komunita, také máme židovský hřbitov, který se musí zamykat, a opravenou synagogu, která dnes funguje jako kulturní centrum. Ani nevím, jestli se v ní ještě modlí, mé hledání skončilo ve slepé uličce na internetové stránce, která ještě není v provozu.

Židovský hřbitov v Ivančicích je na konci zahnuté ulice, dojdeme k němu ve velkém horku a jeho brány jsou zamčené. Paní, která má klíče a bydlí hned naproti, není bohužel doma a tak si sedáme na zídku před vchodem, ve stínu stromů, a pijeme vodu z našich lahví. Ráda bych viděla hroby zblízka, prohlédla si nápisy na náhrobcích, ale vlastně ani nemusím, všechno tu je: kamení, tráva, zpěv ptáků a taky ten zvláštní pocit, že jsem součástí dějin, které nás tady stejně jako tam doženou, je jedno, ve kterém koutě Evropy se právě nacházíme; jako když sníte moc česneku, obojí tlačí zespod na žaludeční stěnu.

Večer opět sedím sama v restauraci penzionu, piju Kozla proti žízni, proti česneku, doléhá na mě samota, úzkost, podléhám impulsu a volám své nejlepší

kamarádce, její prarodiče byli sudetští Němci, kteří byli odsunuti a v Rakousku si vybudovali novou existenci. Bavíme se o práci, vyprávím o mé melancholii, která mě přepadá, a domlouváme se, že zítra společně povečeříme s dětmi, to mě uklidňuje.

Když zavěším, napadá mě: Kdyby prarodiče mé kamarádky neodsunuli, vyrůstala by v Čechách. A kdyby můj děda tenkrát v Čechách koupil tu továrnu na hořčici, o které mi maminka párkrát vyprávěla, odstěhovala by se moje rodina do Čech a já bych tady vyrůstala. Třeba bychom byly kamarádky i v ČSSR. Nikdy jsem se nezeptala, proč to s tou továrnou nevyšlo, ale mám takové tušení, ze kterého mám zase žízeň.

Teta mě pevně drží. Přestaň! Nevidíš toho vojáka? Zastřelí tě!

Můj bratr je starší a už ví, že se předpisům musí podřídít, vždyť máme studenou válku, s neviditelnými vojáky a mlčícími zbraněmi. Zatím. Bere mě za ruku.

Vždyť já vím, jenom nemůžu uvěřit tomu, že se nesmí na železnou oponu sahat, a to ani z naší strany. Ale přesto se bojím, a tak poslechnu. To umím dobře. V dálce vidím plot, možná taky strážnou věž, ve které číhá voják, možná, a za tím určitě ten stejný les a louky jako tady u nás v Mühlviertelu. Tam, kde jedna země končí a druhá začíná, si člověk hraničního přechodu možná ani nevšimne. A když si člověk jen chvíli zdřímne a o něco později se zase probudí, jsou tu už jiná silniční značení, jiné dopravní značky či jiné druhy točené zmrzliny. Ale také se může stát, že musíte ukázat cestovní pas, to člověka potom probudí, musí být zticha a dívat se z okna ven, protože s pohraniční policií není žádná sranda. Někdy leží mezi dvěma hranicemi země Nikoho. To prostě nechápu. A ještě víc, když v tom prostoru objevím nějaký domek, třeba mezi Chorvatskem a Slovinskem, může se tam bydlet, když to místo nepatří k žádnému státu? Ke kterému státu potom taková lidé patří? Kam chodí jejich děti do školy? Co jedí?

„Kdo tady bydlí?“ ptám se.

„Nikdo“, odpoví můj bratr.

Když z Grafenwörthu odjíždím, myslím na tyhle malá místa, tak podobná mým rodným malým místům, a opakuju si dvě věty z knihovny: „čtení je nakažlivé“ a „baví mě vytvářet si obrázky v hlavě.“

Markéta Pilátová

Öffentliche Bibliothek Grafenwörth
www.bibliothek-grafenwoerth.noebib.at

Grafenwörth, 3 300 obyvatel

Markéta Pilátová

Čtení je nakažlivé

Prší. Z oblohy se hustě řine vytoužený déšť. Roztahuju deštník. Šlapu mokrou trávou na zastávku na konci malého městečka. Velké Losiny, kde bydlím, jsou přibližně stejně velké jako rakouský Grafenwörth, kam mířím. Mám na zádech batoh a ve čtečce čtení do zásoby. Cesta bude trvat asi osm hodin. V Šumperku přeseďnu z autobusu na rychlík Bouzov do Brna. Zvolna projíždí rozkvetlou Hanou, míjí místa, která se jmenují Pivín, Nezamyslice, nebo Hněvotice. A jako vždycky mě napadá, jestli v Pivíně zkonsumují spoustu piva, jestli se v Nezamyslicích moc nezamýšlí, nebo jestli se v Hněvoticích hněvají víc než jinde. A jako vždycky má tenhle pomalý rychlík zpoždění. Nabere ho plnou nůši v Prostějově, a pak ho, před Brnem, zběsile dohání. Ještě nikdy se mi ale nestalo, aby bylo zpoždění tak velké, že bych nestihla rychlík Vindobona do Vídně. Stihnu ho i tentokrát.

Projíždíme zrovna Rajhradem, kde žila rodina mé babičky. Za okny vlaku kvetou akáty, bílé koláče černého bezu a modré kosatce bradaté. Romské děti z Ukrajiny mluví maďarsky, táhnou vymydleným vagónem ušmudlané velké rance, roztržené, obří tašky značky Kika a žebrají. Najednou se nás to týká. V jarním vlaku do Vídně. Děti natahují špinavé ruce a nadávají, když jim nikdo nic nedá. Dva světy, které se neprotnulý, ten jeden dělá, že neslyší a nevidí a ten druhý se musí s nadávkami otáčet.

Vystoupím ve Vídni na hlavním nádraží. Koupím si lístek do stanice Wagram Grafenegg, místní ale zastávce říkají Wagram am Wagram. Moc se v tom nevyznám, v těchto věcech se vyznají jen místní. Já taky vím, že když autobus zastaví ve Velkých Losinách u hřbitova, je vlastně u nádraží.

Jaro nemůže být krásnější. Luční květiny Dolního Rakouska začínají nakvétat, vlčí máky natřásají rudé sukně. Vinná réva, která je tady alfou a omegou všeho, vypadá

jako by ji někdo potřel zeleným zvýrazňovačem. Vůně prvních růží vlaje odpolednem. U vlaku mě čekají dvě ženy. Michaela Koller a Renate Weibold. Matka s dcerou, místní knihovnice. Jejich knihovna stojí na návsi, má baculatou věžičku a před tím to byla policejní stanice.

Grafenwörth se tak podobá vesnicím na Hané, že mi chvílemi dá hodně práce nemyslet si, že jsem zrovna na prázdninách v Tučapech u Vyškova, kde bydlela moje prababička Adolfa Vysoudilová. A když si pak listuju výpravnou knihou o historii Grafenwörthu, ve které je několik výmluvných fotografií boje s povodněmi, je mi jasné, že podobnost s Hanou není čistě náhodná.

Záhony růží právě rozkvetly a to, že jsme ve dvacátém století a ne v osmnáctém, z něhož pochází hodně štítů zdejších gruntů, připomíná jen pevné a trochu hlučné objetí dálnice za humny. Místní na ni ale moc nežehrají – dostanou se totiž díky ní mnohem rychleji do Vídně a nejsou tím pádem tolik závislí na práci na vinicích a na polích a jejich děti mohou snáz studovat a odcházet do světa, nebo se z něj vracet.

Ráno mě čeká návštěva místní knihovny. Renate, svižná sedmdesátnice s umělecky nalakovanými nehty v letních šatech, mě provází třemi, květnově rozpálenými místnostmi a vypráví, že je v důchodu, před tím skoro čtyřicet let provozovala obchod s textilem. Teď v knihovně pracuje jako dobrovolnice skoro dvacet hodin týdně. Musela se kvůli tomu naučit používat počítač, což ji zpočátku děsilo, ale dnes s tím, i díky své dceři, nemá problém.

Za den vidí i čtyřicet čtenářů a polovina z nich jsou děti. Není to náhoda, knihovna totiž nejdřív fungovala jako součást místní školní knihovny a dodnes se tady zaměřují na besedy se školáky i předškoláky. Čtyři čtenáři – maminka, otec a dvě dcery Grassových si právě přišli vypůjčit nové knížky. Povídáme si spolu o čtení, o tom, jak holky – patnáctiletá Anna a dvanáctiletá Simona rády čtou a jak ke čtení přivedly i své rodiče Sonju a Norberta. „Čtení je nakažlivé,“ povzdechne si spokojeně jejich maminka. Vypráví mi jak knihovnice Renate a Michaela rozvázely v době pandemie svým čtenářům vlastním autem knížky v taškách až domů, někdy i do pětadvacet kilometrů vzdálených míst. „Tohle se nezapomíná,“ říká Simona. Má na sobě mikinu, do které by se vlezly dvě takové Simony, zelenou kšiltovku a nejraději ze všeho čte tlusté fantasy romány. Ty ji prý spolehlivě dokáží z nelehké reality dospívání, nebo pandemie, odvést do jiných světů. Její máma Sonja, která prodává v obchodě se stavebním materiálem má zase stejně

jako knihovnice Renate, ráda historické romány. Je zvědavá na to, jak se žilo lidem v jiných dobách a má je ráda taky proto, že nikdy přesně nedokáže odhadnout děj, což prý u románů ze současnosti často hrozí. Starší sestra Simony, Anna mi na otázku, proč ji baví číst a proč čtení nebaví její spolužáky říká, že ona, když si čte, ráda si vytváří „obrázky v hlavě“ a tohle vytváření prý možná nejde každému.

Renate mě zavede ještě do školní knihovny, o kterou se se svou dcerou také stará. Velkými okny je vidět na školní zahradu a všechno v knihovně je sladěné a pečlivě rozříděné. Člověk se podívá těmi okny a je zpátky v dětství, kdy chodil do knihovny se síťovkou a nosil si z ní romány, stejně tlusté, jako baví Simonu. A stejně jako ona unikal realitě, tehdy ještě marasmu školství z konce komunistické totality, kdy nacházel v knihách kamarády, rady a útěchu.

Když se pak jedu podívat na asi pět kilometrů vzdálený zámek Grafenegg, znova si uvědomím, jak Rakušané dokáží svoje historické dědictví propojit se současností. Tenhle objekt je dnes totiž nejen zámek, ale v domcích v podzámčí jsou vybudované obecní byty a v rozlehlém parku se nachází moderní koncertní síň pod širým nebem, kde se v auditoriu pro 1750 lidí koná tradiční hudební festival. A aby na koncerty přilákali i místní obyvatelé vinařských vesnic a městeček, generální zkoušky jsou zdarma, a každý se tak může kochat vážnou hudbou. Koncerty bývají beznadějně vyprodané celé měsíce dopředu a lístky na generální zkoušky rozebrané.

Ale i v Grafenwörthu býval kdysi malý zámek. Dnes z něj zbývá jen kousek starého mostu v centru obce na náměstí, který vás zavede do nečekaného srdce obecního života. Je jím domov pro seniory a pacienty trpící Alzheimerovou chorobou. Tohle zařízení je schválně všem na očích, aby senioři nebyli odsunutí na okraj zájmu. Je tady nádherně vybudovaný park, v němž nejsou žádné slepé cestičky. Všechny cesty vedou nazpět do domu seniorů, kteří mohou korzovat kolem přírodních jezírek a záhonů růží. A opět tady narážím na místní dobrovolníky z obce, která zřejmě dobrovolnictvím žije a díky němuž se jí lépe dýchá. Tihle jdou právě se seniory hrát karty, někteří se chystají je doprovázet v sanitce na vyšetření do nemocnice, aby jeli s někým, koho dobře znají.

————— • —————

Další den mě čeká ještě jeden výlet. Asi dva kilometry vzdálený Wagram am Wagram se totiž stává pomalu, ale jistě turistickou atrakcí díky buddhistické stúpě. Čtete dobře, buddhistické stúpě. K té bílé stavbě na kopci v krajině tak barokní, že by se stúpa klidně dala zaměnit za nějakou trochu extravagantnější kapličku, vede cesta rozkvetlými poli a vinicemi. Doprovází mě další dobrovolnice, Ukrajinka Svitlana Kitzler. Doslechla se od knihovnice Michaely, že budu v Grafenwörthu a když si mě vygooglila, nabídla se, že mě bude dneska ke stúpě doprovázet. Bydlí v Rakousku už od dětství, kdy sem její maminka odešla za prací. Dnes si s manželem, rakouským fyzioterapeutem pořídili malý domek ve vinařské vesnici Wagram am Wagram a Svitlana pracuje jako manažerka v rakouské firmě. Teď taky jako tlumočnice pomáhá zvládat pěti rodinám uprchlíků z Ukrajiny nový život v Grafenwörthu. Vede mě ke stúpě, kam ráda chodí, aby tady načerpala klid a pozitivní energii. Povídáme si, a přestože se známe asi hodinu, stejně jako s Renate a Michaelou, mám pocit, že ji znám už dlouho. Jdeme pěšky rozpálenými poli, je poledne, a kdyby se tady vynořila nějaká ta Polednice, vůbec by mě to nepřekvapilo. Ale nebála bych se jí, protože laskavost Svitlany by ji stoprocentně okouzila, tak jako mě. Určitě by jí nabídla chladnou vodu, posezení na zahradě a kávové sušenky. Stúpa se blíží a já si vzpomínám na jinou, v něčem téměř identickou procházku místní krajinou, asi před deseti lety. Do buddhistického centra, kousek od Krems an der Donau mě tehdy vzala rakouská překladatelka Christa Rothmeier, už tehdy mi říkala, že zdejší kraj je pro buddhisty jako stvořený. Tenkrát jsem to přičítala jejímu zájmu o alternativní životní styl, ale teď jí dávám za pravdu. Předemnou se tyčí něco, co se podobá obřímú indiánku s bílou polevou. Je to tak barokní, tak nečekané a tak lákavé. Před stúpou stojí socha Buddhy, vedle ní ptačí krmítko. Malá fontánka a uprostřed stúpy chladivé a zároveň teplé světlo a velký kovový zvon. Můžete na něj zazvonit a něco si přát. Zvoním na zvon, něco si přeju. Svitlana se mezitím usadila na zem s mobilem, fotí a píše si s příbuznými na Ukrajině. Část její rodiny odmítla z válečných zón odejít, část ani nemůže, muži narukovali a jedna její příbuzná, lékařka, odejít také nesmí, protože její profese je ve válce potřeba. Mluvíme o těchto věcech uprostřed stúpy, kterou postavili lidé, co věří v jakýsi řád. V reinkarnaci, mír, pokornou modlitbu. Ukrajinka s Češkou, které na jeden skoro letní okamžik spojil tenhle hmotný symbol víry v něco pokojnějšího, čistějšího, než jsou naše zkušenosti se světem.

Když pak z Grafenwörthu odjíždím, myslím na tahle malá místa, tak podobná mým rodným malým místům a opakuju si dvě věty z knihovny: „čtení je nakažlivé“ a „baví mě vytvářet si obrázky v hlavě“. Dvě puberťačky nakazily své rodiče čtením, nejvíc během pandemie, protože jim knihy vozily dvě obětavé knihovnice. A při čtení je baví vytvářet si obrazy v hlavě. Jedu zpátky do Vídně, pak na Moravu, do Velkých Losin, co se tak podobají Grafenwörthu.

Myslela jsem si, že náročná cesta se kvůli návštěvě jedné malé knihovny nevyplatí. Ale ty dvě věty stály za to. I kvůli nim chci teď dál psát. Možná, že nakažlivost čtení a vytváření obrazů v hlavě bude to jediné co si, možná už brzy, budu pamatovat. Někde v domově pro seniory, kdy budu chodit po cestičkách co nikdy nejsou slepé, ale vždycky mě zavedou domů. Budu si opakovat, že mě můžou zachránit obrázky vytvořené v hlavě, poté co napíšu nebo přečtu knihu. Dobrovolníci mě doprovodí na vyšetření, pojedeme sanitkou kolem bílé stúpy a já si vynutím zastávku, abych mohla zazvonit na zvon. A něco si přát. V tomhle svinském světě plném válek a žebrajících dětí ve vagónech vymydlených vlaků, prolezlém nemocemi, nespravedlností a vůní černého bezu. V tomhle pozdním jaru. V mé hlavě už navždycky uvízlý obrázek Grafenwörthu.

*Weitra, podle fantazírování Františka
Palackého Vitoraz, leží deset
kilometrů odtud, na rakouské straně
Novohradských hor. Poněvadž cíl mojí
cesty je místní knihovna, nedá mi to
a v myšlenkách utíkám ke knížkám.
Není jich málo, které mapují tento
prostor a podle osobnosti autora
diagnostikují charakter života
u hranice, na hranici, s hranicí.*

Iva Procházková

Stadtbücherei Weitra
www.buecherei-weitra.noebib.at

Weitra, 2600 obyvatel

Iva Procházková

Červnová inspirace

Za oknem vlaku běží krajina. Spěchá mi vstříc, naráží mi do očí, prostupuje mnou, mizí za mými zády. Neví o tom, není obdařena myslí, ve které by se mohl zrodit nápad, že je krajinou. To já, příslušnice rodu *Homo sapiens*, ji tak nazývám; mám jako jiní zástupci mého rodu nutkání skutečnost segmentovat, vysvětlovat, označovat ji nedokonalými pojmy a jazykovými konstrukty. Umožňují komunikaci i nedorozumění.

„Neobyčejná krajina,“ prohodím k bělovlasému muži sedícímu naproti. Mluvíme spolu, dostala jsem hrst třešní, které odstranily konverzační zábrany. Krajina prostupuje mému spolucestujícímu temenem, na rozdíl ode mě ji nevidí přibližovat se, ale ustavičně ho opouští. Nevadí mu to, zná ji z paměti.

„U nás je krásně,“ přitaká. Pochopil poznámku jako pochvalu světa, který považuje za svůj. Je jeho součástí, sklízí v něm své třešně, cestuje jím jen tak nalehko s košíkem a ledvinkou kolem pasu. Trasa jeho pohybu je na jednom konci vymezena Trocnovem, kde bydlí, a na druhém Novými Hrady, kde má dceru. Dvacet minut jízdy. „Přiženil jsem se sem před půl stoletím, tak už můžu říkat u nás, ne?“

U nás – taky nedokonalý pojem, vedoucí k nedorozumění. Odkud kam sahá? Co ho zahrnuje, co už ne? Znamená pro bělovlasého muže *u nás* ještě Vyšné? Nebo i České Velenice? Řekla bych, že ano, jsou odtud pár kilometrů, ale jak je to s Gmündem? Kdysi k němu nádraží ve Velenicích patřilo, bylo jeho pýchou a zároveň důležitým železničním uzlem celého Rakousko-Uherska. Z Gmündu se jezdilo do Prahy, do Vídně, do Chebu, měl význam spojnice mezi jednotlivými regiony, a protože region není nic než pojem označující kousek země tu s přesným, jinde s méně přesným vymezením, uvnitř kterého žijí lidé, vedou mě úvahy k závěru, že nádraží v Gmündu/Velenicích sloužilo jako významný průsečík lidských životů. Nesčetné množství anonymních cest se tady sešlo či protnulo, některé náhodně, některé cíleně, některé osudově.

K setkáním, která překročila rámec anonymity, patří dostaveníčko Mileny Jesenské a Franze Kafky. Očekávali od něj něco jiného než přineslo. Individuality obou zamilovaných nevytvořily v nádražním hotelu Huber harmonický celek a jejich životní dráhy v budoucnosti nenabraly společný směr. Vzhledem k introverzi Kafkovy povahy však milenecká schůzka nakonec vydala nejlepší plody, jaké mohla. Vyústila (člověk má sklon hledat v tom symboliku, Gmünd přece označuje ústí) v přátelství, které se prohlubovalo vzájemnou korespondencí a trvalo po celý zbytek Kafkova života.

Bělovlasý spolucestující už dorazil ke své dceři a vystoupil. I já se chystám opustit vlak. Má v Českých Velenicích konečnou, jako by chtěl dát na zvážení, zda není zbytečné hledat jiné cíle.

Projdu nádražní halou. Je jiná než v době dostaveníčka Kafky a Jesenské. Impozantní historická budova zanikla pod přívalem leteckých bomb vysypaných na město těsně před koncem války spojeneckými Liberátory, aby se přerušily dodávky zbraní z českých zbrojovek na východní frontu. Vystrčím nos do horkého červnového odpoledne a rozhlédnu se. Z Elfriede Moser znám zatím jenom hlas v telefonu a nevím, nakolik představa, kterou jsem si udělala, odpovídá realitě. Mimoto mě sužují pochybnosti, jestli tu na mě vůbec čeká. Naše setkání mělo proběhnout dřív, modernizace trati Praha–Budějovice, která prý brzy zkrátí čas jízdy a znovu udělá bývalou Dráhu císaře Františka Josefa atraktivní spojnici, doprovázejí nezbytné výluky a neatraktivní zpoždění.

Před nádražím vidím dvě ženy, jedna nejeví známky, že by ji kromě jejího mobilu cokoli zajímalo, druhá se na mě podívá s tázavým výrazem. V koutcích úst jí sedí dosud nerozvinutý úsměv. Když naznačím pozdrav, úsměv se rozvine naplno. Je to Elfriede Moser. Při pohledu na ni zapomínám, jaký obraz jsem jí v představách přisoudila – vypadá přesně, jak má vypadat.

„Konečně jsem tady,“ tónem omlouvám pozdní příjezd a s ním spojené problémy.

„Výborně!“ Zpoždění vlaků bere jako samozřejmost, problémy ji, zdá se, míjejí. Hned v další větě mi navrhone: „Tykejme si, jsem Elfi.“

Tykání je jako darovaná hrst třešní. Boří bariéry, usnadňuje rozhovor, stírá hranice, které v nás pravidla společenského chování vytyčila. Další matoucí pojem: *hranice*. Doba totality mě učila chápat je jako něco, čeho a o co je třeba se bát. Každý můj spoluobčan věděl, že ho státní hranice okrádají o poznávání, zážitky a lidi na druhé straně. Za ostnatými dráty. Mezi komunistickým Československem

a Rakouskem se jich táhly tři řady, ta prostřední pod proudem. V totalitě byla smrt adekvátním trestem za překročení hranic.

„Hned jsme tam,“ sděluje mi Elfi, zatímco nádraží mizí ve zpětném zrcátku. Weitra, podle fantazírování Františka Palackého Vitoraz, leží deset kilometrů odtud, na rakouské straně Novohradských hor. Poněvadž cíl mojí cesty je místní knihovna, nedá mi to a v myšlenkách utíkám ke knížkám. Není jich málo, které mapují tento prostor a podle osobnosti autora diagnostikují charakter života u hranice, na hranici, s hranicí.

Josef Bartuška, multitalent, který tady ve dvacátých letech minulého století dostal místo jako menšinový učitel, se ve svých básních toulal *snově viděnou* krajinou, sledoval, jak *v hlubokém nebi obláček opálový tryská*, překračoval *šedivé předívno konstrukce přes Lužnici*. Své reflexe zachycoval v grafikách a kolážích, s pomocí spouště fotoaparátu hledal stopy v hlíně, které pro něj byly *zápisem života a jeho pohybu*. K Lužnici se vracel znovu a znovu, jako by cítil, že ta váhavá řeka, víc než jakýkoli jiný krajinný prvek, vypovídá o nejednoznačnosti této oblasti. I ona je spojnicí, ale nanejvýš nerozhodnou. Teče mělkým korytem kousek na české, kousek na rakouské straně, kompromisně uhýbá vpravo či vlevo, místy se rozlévá do šířky. Vypadá to, že si chce přivlastnit co nejvíc území, s jehož opanováním to tu historicky nikdy nebylo jednoduché. Třináct obcí, které si za svého vzniku zabral mladý československý stát, se později nevyhnulo osudu jiných Hitlerem okupovaných oblastí a po válce dovršil zdejší křivdy a tragédie nucený odsun německého obyvatelstva.

Elfriede Moser je místní rodačka. Proměny okolí komentuje výstižně, věcně, jsou pro ni stejnou daností jako zpožděné vlaky. Pozadí a dramata osudů spojených s hraničním prostorem zná nejen z vyprávění lidí, kteří je prožívali, byli jejich svědky či aktéry, ale i z literatury. Knížky pro ni odjakživa hrály důležitou roli, proto se nijak zvlášť nerozmýšlela, když přišel dotaz, jestli by se neujala vedení knihovny. „Mělo to být jenom načas,“ říká. Vzápětí stoicky připojí: „Dělám to osmý rok.“

V lidském životě se za osm let ledaco změní. Pro Weitru je takový časový úsek jenom krátkým intervalem mezi dvěma nádechy. Zámek, který má daleký rozhled a je také odevšad vidět, uchovává ve své genetické paměti přes osm set let staré zdi hradu Kuenringů. Ten poskytoval spolu s opevněním ochranu světskému i církevnímu majetku, byl sídlem soudní moci a útočištěm v době válek. Pro raně

středověké město v podhradí bezpochyby slibný začátek. Ovšem – jak jsem mezi tím zjistila – korunu městu nasadilo pivo.

Skutečným odrazovým můstkem se pro Weitru stalo váreční a šenkovní právo udělené Fridrichem Sličným. Díky tomuto privilegii začalo město bohatnout a růst do krásy, jelikož bohatství, ať se na ně díváme jakkoli kriticky, je odedávna významným předpokladem kultury. Věděli to umělci i milovníci umění za všech vlád a systémů a lépe než kdo jiný to věděl Wolf Rumpf z Wiehlořu. Rumpf žil dlouhá léta v Praze. Zmínku o něm jsem kdysi našla u italského spisovatele Angela Rippelina, který Prahu miloval a nechával se okouzlit tajemnými paralelami a opakujícími se modely jejích příběhů. Jedním z objektů Rippelina zájmu byl císař Rudolf II., proslulý excentricitou a duševní nevyrovnaností. Ve stupňující se paranoie nedůvěřoval nikomu, přesto se Rumpf poměrně dlouho udržel jako jeho vrchní komoří, rádce a důvěrník. Dohlížel na císařovy sbírky a díky svému postavení mnohdy udával cenu umění. Kromě manažerského a diplomatického talentu musel oplývat i značnou trpělivostí. Vyplatila se mu, císař mu za jeho služby daroval Weitru. Stavba zámku mohla začít. Wolf Rumpf se rozhodl pověřit stavbou Pietra Ferrabosca. Znali se z Prahy, kde se mistr Ferrabosco podílel na stavbě Nového královského paláce.

„A tady ji máme!“ ozve se od volantu. Projely jsme městskou bránou, do níž nás vlídným gestem nasměroval Jan Nepomucký, a proti nám se otevřelo náměstí s radnicí, sídlem knihovny. Právě jí pozdravné zvolání Elfriede Moser patřilo. Před očima mi mimoděk začnou defilovat česká a moravská náměstí. Urbanisticky jsou si podobná, i knihovnám v nich přísluší podobně čestné centrální místo. Má to své stinné stránky. Během mých cest za čtenářkami a čtenáři, během nespočetných besed a autorských čtení jsem pochopila všeplatnou, těžko řešitelnou rovnici. Umístění knihovny v centru = stísněné prostory.

„Když jsem začínala,“ vzpomíná Elfi, „bylo mi jasné, že knihovna potřebuje změny. Věděla jsem, že ji nenafouknu, a proto první, co muselo pryč, byl smrtící regál uprostřed.“

Smrtící regály znám, ještě nedávno patřivaly k základní výbavě většiny knihoven a opravdu je zabíjely. Připomínaly klece. Vzbuzovaly ve čtenáři pocit, že je mezi knihami uvězněn, že horizonty neodkrývají, ale zatarasují. Městská knihovna Weitry na tom zřejmě nebyla jinak. Vznikla v době války jako spolek, a když ji v polovině čtyřicátých let převzalo město, byl počet svazků skromný.

Jejich uskladnění v přízemí radnice nedělalo problémy. Schizma regálů se objevilo až později.

Dnes jsou prostory uspořádané tak, že nabízejí volný výhled na náměstí. Propůjčuje knihovně malebnou kulisu, současně na mě působí jako shozená kotva. Nedává zapomenout, že světy fantazie, duchovní toulky a výboje mysli zůstávají spoutané materií. Kamenná dlažba, hostinec, obchody, měšťanské domy... I sloup Nejsvětější trojice v protějším cípu náměstí, s barokní tělesností, kterou do žuly vytesal budějovický sochař Johann Walser, do toho smyslového rámce zapadá.

„Lisa Schnabel, Helga Langer, Traude Fuchs, Irmgard Fischer, Michaela Schneider,“ představují se mi další spolupracovnice knihovny. V týmu je jich dvanáct, pracují jako dobrovolnice, jejich elán a tvůrčí nápady jsou znát na každém detailu. Těžiště menších knihoven spočívá ve styku s veřejností. Znat své čtenářstvo je priorita, která významně ovlivňuje výběr nakupovaných titulů.

Přichází asi desetiletá dívka s netrpělivým výrazem a po sporém pozdravu zamíří k hromádce čerstvě vrácených knih. Začne se jimi přebírat, jednu otevře, začte se. Netrpělivý výraz je rázem pryč, působí jako zakletá v mýdlové bublině. „Přišla se zásobit na prázdniny. Hledá něco o koních,“ vysvětluje Traude zasvěceně. Svěří dívce, že jsem spisovatelka a píšu hlavně pro mládež. Mohla bych dodat, že mezi mými knížkami je i jedna o koních, ale mám dojem, že skrz mýdlovou stěnu bubliny žádné informace nepronikají. *Uzly a pomeranče* stejně nejsou slunečný prázdninový příběh; mračen dospívání je v něm víc než dost a koňské osudy nelíčím zrovna růžově. Dívka v bublině ví sama nejlíp, co chce, a rychle si vybere. Evidentně není jediná, kdo tady pase po koních – jejich téma je mezi knihami pro děti zastoupeno velkoryse.

Ve fondu knihovny, který čítá kolem pěti tisíc svazků, objevují oblíbené historické romány, thrillery, literaturu faktu (nechybí proslulý Harari), mládeží popptávané fantasy a sci-fi. Životopis Jesenské a její korespondenci s Kafkou tu najdu v pojetí Stephanie Schuster. Dočkám se i překvapení. Vykoukne na mě *Der Underground, die Wende und die Stadt* od německé slavistky Alfrun Kliems, která nějaký čas studovala v Praze. Kliems s pomocí multimediálních materiálů rozebírá změny, které pád železné opony způsobil v alternativní vrstvě střední a východní Evropy. Jsou pro ni *okamžikem sociálního znejistění*. Setkat se s provokativními texty Egona Bondyho, Magora Jirouse či Jáchyma Topola v kulisách spořádané Weitry mi připadá jako Dada.

Při putování pohledem po hřbetech knih zavadím o další povědomé jméno. Wolfganga Katzenschlagera znám z *Kohoutího kříže*, antologie šumavské literatury, kterou na svých internetových stránkách nabízí Jihočeská vědecká knihovna. Zjišťuji, že se podílel na publikaci vydané k sedmistému výročí Weitry. Vydalo ji místní nakladatelství Bibliothek der Provinz. Jeho prestiž není provinční. Richardu Pilsovi se povedlo přitáhnout zajímavé osobnosti, díky jimž se nakladatelství během svého více než třicetiletého trvání profilovalo. Koncept *pozorně se dívat, prožívat mnohvrstevnost času, dešifrovat pocity* by se nemohl prosadit bez osobního přístupu k autorům a textům. V době obřích nakladatelských řetězců se to jeví jako plavba proti proudu. Četná ocenění a přízeň čtenářů dokazují, že je to plavba úspěšná.

Helga Langer (i ona píše, i ona pluje – věnovala mi knihu o svých námořních cestách kolem světa) mě upozorní na dalšího zdejšího autora. Ernest Zederbauer uplatňuje svou znalost místopisu nejen v žánru krimi literatury, ale i jako průvodce městem. Je to on, kdo mi ukáže Castellioho dům na Kostelním náměstí. Populární lyrik biedermeierovské doby tady rád trávil léto a pravděpodobně přitom skládal některé ze svých básní v dolnorakouském nářečí. Poněvadž věřím na paměť míst, nepochybuji, že Castelli vtiskl zdem svého domu kreativní energii. O půl druhého století později možná pomáhala při tvorbě jinému mistru slova, který se v něm usadil. Wilhelm Szabó tady přivedl na svět svazek básní *Das Unbefehligte*. S hrůzami druhé světové války za zády v nich vyjadřuje svou skepsi vůči pojmu vlast.

Fond knihovny ve Weitře obsluží příznivce nejrůznějších směrů poezie. Vedle Catulovy *Carminy* tu objevím i dvě sbírky básní od Louise Glück, nedávné laureátky Nobelovy ceny, a řadu veršovaných knížek pro děti. Poezie není jediná pěšinka, po které se knihovna dětem snaží přiblížit a podpořit jejich chuť ke čtení. Účastní se zemských projektů *Buchstart* a *Lesemeister* a vydává dětem pasy, kde je každá přečtená kniha jako vízum. Majitelka či majitel pasu plného víz může získat zmrzlinu, případně lístek na koupaliště.

Svou roli hrají i předčítací pondělky: vstup volný, žádné vízum není potřeba. Tentokrát bez ohledu na krásné počasí dorazilo deset dětí. Lisa Schnabel s nimi probírá pohádky. Většinu těch klasických znají. Víím, že i české děti mají k pohádkám pořád živý vztah. Nebo jsme to my, rodiče a prarodiče, kteří ten vztah v potomcích oživujeme? Nechceme, aby se vytratila magie našeho vlastního dětství?

Cítíme, že o existenci dobrých a zlých sil, o lásce a nenávisti, strachu, odvaze, lži, pravdě a dalších protikladech našeho světa vypovídají nejjasněji, nejpříměji?

Když se na závěr svého pobytu s Elfriede Moser na nádraží v Českých Velenicích loučím, domlouváme se, že na podzim přijedu znovu. Stalo se, co se čas od času stává. Krátká návštěva zapůsobila jako inspirace. Nechceme ji jen tak odhodit. I když na budějovické trati budou na podzim pravděpodobně pořád ještě výluky a zpoždění, ukázalo se, že jako spojnice funguje.

*Dnes se po Znojmu také potulují
desítky mladičkových filozofek a filozofů,
malířek a malířů a spisovatelek
a spisovatelů, za což vděčí na jednu
stranu jistě své genialitě, na druhou
stranu také vzhledově nenápadné
instituci, a to městské knihovně.*

Thomas Sautner

Městská knihovna Znojmo

www.knihovnazn.cz

Znaim, 33800 obyvatel

Thomas Sautner

Znojmo – o štěstí vidět víc než dvojmo

Z němčiny přeložila: Markéta Kliková

Vidláci, tak Pražané občas označují obyvatele Znojma. Co si o takových manýrách metropole myslí Znojemané, se dočteme z nálepek, které prezentují pražským espézetkám jako listinu cti: *Já su ze Znojma!* A navíc nikoli spisovnou češtinou, nýbrž moravským nářečím. Zkrátka: znojemští dávno nabrali sebevědomí. A fakt, že nejsou balící ze zapadákova, dokládá i to, že jinou pomluvu, a sice že často kráté hledí na dno vinné sklenky, s obchodní dovedností a humorem přijali za svou: *Znojmo, vidím tě dvojmo!* Tuto průpovídku zná v Čechách snad každý. Rok co rok do znojemské oblasti přitahuje desetitisíce turistů, kteří jsou ochotni si její pravdivost ověřit na vlastní kůži. Přičemž si lze šarm Znojma dvojitě užívat i bez sebemenší iluminace. Přinejmenším na jednom konkrétním místě v centru. Jak na to? Projděte ulicí Obrokovou až na Horní náměstí, postavte se co nejbliž k lesknoucí se výloze prodejny obuvi Baťa, otočte se a pohlédněte k radniční věži. Voilà: Spatříte dvě věže. *Znojmo, vidím tě dvojmo!* A to s 0,0 promile v krvi.

Ovšem jde to i jinak. Riesling, Sauvignon Blanc a Zelené Veltlínské představují typické druhy révy, které stovky vinařů ve zdejší oblasti lisují. Mimo jiné se ochutnávají při každoročním vinobraní, které se koná druhý víkend v září – do starého města se sjíždí osmdesát až devadesát tisíc návštěvníků. Obyvatelé centra obvykle včas prchnou. A zatímco obranné věže městského opevnění kdysi chránily před nájezdem cizinců, nyní je vábí. Město prý čítá deset pozoruhodných věží, tvrdí sympatická a horlivá průvodkyně Lucie Binko. Už na tom je patrné, jak skromní Znojemané jsou, neboť dohromady je zajímavých věží při troše dobré vůle nejmíň dvacet – nutno podotknout, aniž by člověk viděl dvojmo. Možná právě tato skromná vřelost návštěvníky táhne do města, o které Pražáci cestou do mondénní Vídně cestou na slibný jih dříve ani nezakopli.

Do představy skromného Znojma dokonale zapadá – prosím představte si na tomto místě víření bubnů – okurka! Ano, ta proslulá znojemská okurka. Za jejím úspěchem stojí první řadě židovská rodina, jejíž příjmení v Rakousku zní dokonale, lahodně: Felix. Právě firma na konzervovanou zeleninu založená v roce 1868 znojemskou okurku proslavila. Jenže pak přišel rok 1938. Nacisté obsadili Čechy a Moravu. Ředitel firmy Herbert Felix na poslední chvíli uprchl do Švédska, jeho rodiče byli zavražděni v koncentračním táboře v Osvětimi. Pozdější rakouský kancléř Bruno Kreisky o dvacet let později Hanse Felixe podpořil v založení společnosti Felix Austria. Felix měl pádný důvod Kreiskyho poslechnout, byl totiž jeho bratranec.

V roce 2007 bylo Herbertu Felixovi pozdě, ale přece uděleno čestné občanství Znojma. Jeho znojemský krajan Hans Zuckriegl, který se narodil krátce po Felixovi a ve volném čase skládal básně, okurce připisoval nadčasovou schopnost poskytovat útěchu: Znojemskou okurku, znají i v New Yorku. Díky lehké nakyslosti, zbaví tě trudnomyslnosti.

Kdo by si rád přečetl podobné libůstky, dostane ve znojemské knihovně či knihkupectví nejlepší tipy. Najde tam i díla znojemských autorů, třeba současné spisovatelky Petry Dvořákové, představitele migrační literatury Jiřího Swobody a onoho historkami opředeného obyvatele Znojma, který v roce 1823 uprchl přes Vídeň a Stuttgart do USA a byl na něj vydán zatykač, a sice Carla Antona Postla, který proslul jako mezinárodně uznávaný spisovatel pod pseudonymem Charles Sealsfield.

Zřejmě nejznámější znojemská autorka však mezi obyvateli dodnes vyvolává smíšené pocity. Ovšem nikoli kvůli dílu, ale čistě protože se jmenovala německy Marie von Ebner-Eschenbachová. A právě na jejím případě se ukazuje, jak absurdní je chovat vůči jiné národnosti odpor – po obou stranách kterékoli hranice. Marie se narodila v roce 1830 jakožto baronka Dubský. Po matčině smrti dívku vychovávala macecha hraběnka Xaverine Kolowrat-Krakowsky, nicméně v dívčině nové mateřštině – francouzštině. Marie navíc mluvila rakouskou němčinou a česky. Roku 1848 se provdala za Moritze von Ebner-Eschenbacha, žila ve Znojmě na zámku Lysice i v centru města. V roce 1856 se nakonec trvale usídlila ve Vídni. Na vlastní

přání byla spisovatelka pohřbena v rodinné hrobce v jihomoravské obci Troubky-Zdislavice. Marie von Ebner-Eschenbachová, která za svého života překračovala jazykové i společenské hranice své doby, do posledního dechu bojovala proti smýšlení a jednání založeném na předsudcích. Její psychologické povídky patří ve svém žánru k nejdůležitějším německy psaným příspěvkům 19. století. Mnoho jejích postřehů právě v těchto dnech působí překvapivě aktuálně: „Na světě,“ píše Ebner-Eschenbachová, „by bylo mnohem méně zla, kdyby se zlo nikdy nekonalo ve jménu dobra.“

Tak jako všude se jistě i ve Znojmě dodnes najdou nad míru sporní umělci. Za momentálně nejznámějšího znojemského umělce v České republice se mnozí vyloženě stydí. A pokud možno ho zamlčují. Jmenuje se Záviš. A jeho přízvisko zní: Kníže pornofolku. Ano, slyšeli jste dobře: pornofolku. Že je starý, nezměkčilý hippie se zdobným přízviskem Kníže pornofolku postrachem poklidného Znojma, asi nikoho moc neudivuje. Jeho písně oplývají... no řekněme: intimními výrazy bez příkras. Ovšem rádo se zapomíná na to, že Záviš odhaluje společenská tabu. A že leccaké poměry, které tematizuje, jsou mnohdy obscénnější než samotné texty. „Až půjdou kolem žebráci a chudáci a bezd’áci“, zpívá Záviš, „a nekonečný bude jejich průvod a majestátní občané, až tohle jednou nastane, tak budou mít pak k přemýšlení důvod.“ Kdo nechápe Závišovo vychloubání a vztek, ví toho o lásce, o svobodě, lidskosti a zoufalém touze po životě málo. Nejznámější znojemský básník však zatím není čestným občanem Znojma. A je mu to fuk. Do prdele kurva drát fuk.

„Co lidé nejčastěji považují za hloupé?“ ptala se Marie von Ebner-Eschenbachová před více než sto lety. „To, co je chytré, jenže tomu nerozumí.“

Další očividně nedoceněný umělec Znojma se jmenuje Oskar Pafka. Byl to malíř a grafik a ve Znojmě, Praze i rakouském městě Kirchberg an der Pielach po sobě zanechal sgrafiti. Jeho alegorické malby vycházejí z mystiky, díky níž lze nahlédnout za masku zdánlivě dobrého či naopak zdánlivě zlého. Pafka neunikl ani svodům smyslnosti a touhy. Na jeho díle je patrné, že byl současníkem Klimta, Schieleho i Oskara Kokoschky.

Dnes se po Znojmu také potulují desítky mladičkových filozofek a filozofů, malířek a malířů a spisovatelek a spisovatelů, za což vděčí na jednu stranu jistě své

genialitě, na druhou stranu také vzhledově nenápadné instituci, a sice městské knihovně. Ta zve umělkyně a umělce, veškeré školáky několikrát do roka ke kreativním prožitkům, aby si vyzkoušeli něco nového, objevili něco zajímavého. Zajiště v první řadě sami sebe. Jejich texty a kresby jsou vystavené na barevných papírech v kostele svatého Mikuláše, za což farářů náleží Cena pro velegaleristu a literární dům. „Milý Bože,“ píše například Pepík, „na karneval jdu za čerta, snad ti to nebude vadit.“ Na nástěnce jsou osvěžující poetické myšlenky jeho kamarádů, třeba:

„Milý Bože, dědeček mi říkal, že když se narodil, už jsi tady byl. Kolik ti je let?“ (Daniel)

„Milý Bože, na hodině náboženství jsme se učili, co děláš. Ale co děláš, když máš dovolenou?“ (Janka)

„Milý Bože, proč nikdy nejsi v televizi?“ (Míša)

„Milý Bože, Vánoce by měly být dřív, protože děti nevydrží být tak dlouho hodné.“ (Bětko)

To je fakt, však nejen děti.

„My dospělí si často myslíme,“ říká Jana Sikorová, ředitelka znojenské městské knihovny, „že je třeba děti učit, jenže ze všeho nejdůležitější je dbát na to, abychom nezničili jejich otevřenost a touhu po vědění.“

Znojenský kostel svatého Mikuláše, který dnes slouží také jako galerie dětských myšlenek, byl postaven zhruba v době, kdy Kolumbus omylem přistál v Novém světě. Kazatelna kostela je výjimečná. Je postavená podle mohutné zeměkoule, takže představuje naši planetu, která tehdy již nebyla placatá, přesto zdaleka nebyla kolem dokola probádaná. Podobně jako dnes.

Ovšem Znojmo, jako jakékoli jiné místo, které se nachází uprostřed světa stejně tak jako na jeho úplném kraji, shlíží z nejméně dvou desítek věží do říčního údolí a sleduje tok Dyje. Aby se o sobě něco dozvědělo, hledí střídavě proti proudu a po proudu, do minulosti a do budoucnosti. Vedení města, především k potěše turistů, zve umělce na jazzový festival, festival klasické hudby, Šramlfest a na velké vinobraní. Lidem to přináší dobrou náladu, radují se a tančí a popíjejí znojenské pivo a znojenské víno. V ústraní, ve sklepním podniku

si Záváš, kníže pornofolku, sám pro sebe prozpěvuje oplzlé písničky a někde na zadním dvorku předčítá Petra Dvořáková, která se ve Znojmě usídlila z vlastní vůle, se svou kolegyní texty, a místní obyvatelé i turisté, pokud budou mít štěstí, se jako Kolumbus ztratí v uličkách a budou se podívat, jako znojemské děti s uměleckou duší a špicovat uši a třesit oči a neuvidí jen dvojmo, ale uvidí až za hranice, mnohem dál, do nových světů.

*Srdce města otevřelo další srdce
a napíná oblouk zpět dolů do starého
a nového města, do židovské čtvrti
a také ke knihovně, kterou navštívím
následující den.*

Ferdinand Schmatz

Městská knihovna Boskovice

<https://www.kulturaboskovice.cz/knihovna>

Boskovice, 11 700 obyvatel

Ferdinand Schmatz

Knihovna je jedním ze srdcí města

Z němčiny přeložila: Helena Novak

Slyším ho bít, slyším ho bít i v Boskovicích, které leží necelou hodinu cesty na sever od Brna, v Moravském krasu a v Boskovické brázdě.

A to mé?

To tepe v rytmu vlaku a auta a taky mé průvodkyně, Kateřiny Bartošové, která mě vyzvedla v pulzujícím Brně.

Kouříme cigaretu, to lahodí, srdce se drží v pozadí.

Přes město architektonické moderny, kolem brněnské knihovny, kde Kateřina pracuje, dál přes menší městečko a pak kopcovitou krajinou, která je mi důvěrně známá, až do Boskovic. Že může být ona brázda takhle lákavá.

Srdce poskočí radostí, když k nám knihovnice Mirka Jurdičová kráčí vstříc, tady se už rýsuje něco společného.

V hotelu Slavia je mé srdce opláchnuto prvním výborným českým pivem. Těch bude v Boskovicích víc.

„Pořád rovně,“ jsem nasměrován na moji první prohlídku města po výborném obědě – bramborách s houbovou omáčkou.

„Páni z Boskovic,“ jak slyším, měli v erbu stříbrný heroldský sedmizubý hřeben, první písemná zmínka se datuje k roku 1222, k povýšení na město došlo pravděpodobně někdy za vlády Marie Terezie. Ano, ano, páni ...

Nad Boskovicemi trůní hrad z přelomu 13. a 14. století, který už jen ve fragmentech zříceniny ztělesňuje historii města a umí do ní vdechnout závan historické současnosti.

Vcházím sem v den svého příchodu, dešťové mraky se kupí nad městem, je dusno.

Přes Masarykovo náměstí v centru města, které má kolem 11000 obyvatel, s farním kostelem sv. Jakuba a radnicí, dál kolem Boskovického zámku hrabat Mensdorff-Pouilly.

Trhnu sebou a pozastavuju se nad tím jménem, ti a tady, že bych byl doma? Dohání mě minulost anebo stále přešlapuji na místě? Ale učebnice dějepisu mě poučují: Rod Mensdorff-Pouilly byl důležitý především z hlediska podpory sociálního vývoje a školního vzdělávání a byl(?) úzce spjat s městem.

Zámek stojí na svahu plném zeleně, vleču se do strmého zalesněného kopce. Když dorazím ke vchodu, rozplývám se nad hradním průvodcem historickými prostory: tam sály, tady kašna, tam nádvoří – a kochám se výhledem na okolní poklidnou a kopcovitou českou krajinu.

Pro mě je toto součástí tlukoucího srdce, vibruje a uklidňuje a nedává spát a svádí.

Když zámek opouštím, všimnu si malé výstavní místnosti, a tak do ní přeci jen ještě vstoupím – a najednou se ocitám před ručně psanou Boskovickou biblí. Vznikla roku 1415 a putovala staletími až sem, aby tu ležela vystavena v zasklené vitríně.

Otevřená kniha o rozměrech 45,5 × 33 cm představuje se svými iluminacemi a pergamentovými listy dokument přechodu od artefaktu k vědomé současnosti, která mě pohltí v rámci celých Boskovic. Ta kniha tu leží otevřená jako rozestlané lože, její stránky působí pevně a svěže jako stan, jehož stěny jsou popsány. Znaky, obrázky, písmena – předjímají knihovnu. Ne, pro mě jsou součástí boskovické knihovny.

Srdce města otevřelo další srdce a napíná oblouk zpět dolů do starého a nového města, do židovské čtvrti a také ke knihovně, kterou navštívím následující den.

V průvodci hradem jsem četl pověst o jeho založení a stála tam věta, kterou pronesl zakladatel hradu poté, co se zranil, když překračoval práh svého selského stavení, které pak nechal přestavět na svůj hrad:

„Už nebudu chodit bosko více.“

Jeho větu přebírám při vstupu do boskovické knihovny, která je pobočkou Moravské zemské knihovny a nachází se ve funkcionalisticky laděné budově z předválečných let (po mnohaleté historii přemísťování a stěhování):

„Nikdy nevkročím do knihovny bos.“

Knihovna, která se, jak jsem se již zmínil, po několik desetiletí stále stěhovala, sídlí ve velmi malém prostoru. „Je to pětadvacetileté provizorium,“ zmiňuje se ředitelka knihovny s úsměvem.

S chutí výtečného českého piva na jazyku z předešlého večera vstupuji do budovy spolu s nonšalantním tlumočnickem, ze kterého vyzařuje klid a vyrovnanost a stejně tak na mě působí i atmosféra v knihovně.

Procházíme kolem blešního trhu, kde kniha nestojí víc než deset korun, až do kanceláře vedoucí knihovny. Tam na nás čeká instantní káva a karlovarské oplatky, taková delikatesa!

Takže:

Co knihovnu charakterizuje? Jaká je její struktura? Jaký typ literatury převažuje? Mají zde poezii v užším slova smyslu? Kdo jsou její čtenáři a z jaké společenské vrstvy pocházejí?

Na to všechno se chci zeptat, a taky se ptám, a to hned během výkladu vedoucí knihovny, mezitím co vypráví o stošedesátileté tradici knihovny a o jejím vzniku z původního čtenářského a pěveckého spolku kolem roku 1863.

Můj pohled se přitom stále vrací ke kopii novinového ústřížku Václava Havla, který visí nad jejím stolem, ve kterém Havlův text týkající se Ruska říká, že Rusko nikdy nevědělo a do dneška neví, kde jeho hranice jsou a tak dále. Mimochodem, ten novinový ústřížek pochází z osmdesátých let minulého století.

Ano, ano, paprsky staletí svítí i do knihovny. Jak je vnímat?

Má stále ten sedmizubý hřeben anebo srp a kladivo vliv na tlukot srdce? Anebo je současný pohled na dějiny založen na převzatých objevech západu, které pomáhají ten dnešní sebeobraz dotvářet?

Na lidech v Boskovicích není patrné ani jedno, ani druhé, prostě „to“ akceptují – co, to mi dodnes není úplně jasné.

Ale ten Havlův text je znamení, víc než to, je to signál odporu, který asi nevisí v knihovně jen tak náhodou.

Jak už bylo zmíněno, knihovna spadá pod Moravskou zemskou knihovnu, má ale svůj vlastní rukopis, který je v jejích improvizovaných, ale jasně působících prostorech patrný.

Ve vzduchu se vznáší hřejivá atmosféra dřeva, kterou rámují a zdobí hřbety knih jako nějaký šperk. Všechno tady pochází ze dřeva a vzduchem rezonuje praskání, i když stránky na přebalech knih mlčí.

Čekají tady na své čtenáře a ti přicházejí, přicházejí každý den, lidé všech věkových kategorií a všech společenských vrstev, jak se doslýchám.

Tomu odpovídají tři oddělení, pro které nákup, mimochodem primárně přes internet, probíhá. Patří mezi ně oddělení pro dospělé (beletrie, naučná literatura a cestovní průvodci), oddělení pro studenty (knihy s přírodovědeckou a humanitní tematikou) a – děti – ano, pro děti!

Jsem ohromen, mají pro ně samostatný program se čtením, hrami spojené se společným čtením, často se týkajících společensky relevantních témat. A to pro 400 dětí z města a okolí, ze tří škol, které sem docházejí čtyřikrát(!) týdně. Neúnavně je při tom povzbuzuje vždy jedna z devíti knihovnic, za podpory svých kolegyně a vedení knihovny.

Z mužského osazenstva zůstal už jen jeden zaměstnanec. Že by kvůli tomu skromnému platu, či z čistého idealismu ...?

Nechci však příliš glorifikovat, celé to počínání boskovické knihovny má své strukturální limity, které zdejší zaměstnankyně plně využívají a rozšiřují.

Každopádně jsem se sem pokusil mezi ně opatrně vmísit, odhodlán povídat si a zvědavě se ptát.

Mimochodem ne bosý jako zakladatel hradu, ale obutý jsem vstoupil do knihovny. A o práh jsem zde taky nezakopnul, zato jsem se zasekl u krabic s knihami hned u vchodu:

Já prostě nemůžu projít kolem žádných vystavených knih bez povšimnutí – čichám, čichám (v nabízeném zboží) skrytou knihu, cítím překvapivý nález.

Tentokrát se sice nedostavil, ale v krabici s romány z lékařského prostředí se nakonec jeden našel.

Ten ale určitě nepředstavuje hlavní žánr knihovny, tím jsou totiž zcela jasně v romány ze současnosti. „Nakupuje se více románů od spisovatelek než od spisovatelů, zaznamenali jste v poslední době něco takového?“ ptám se. Místo odpovědi se mi dostane udiveného pohledu.

A co básně? Je poptávka po poezii? Skoro vůbec, doslýchám se a pousměju se.

Alespoň se tu dvakrát během čtvrtletí konají čtení a přednášky, pro které se připraví vždy zvláštní prostory.

Vstup je sem pouze pro členy, kterými se může stát každý za poplatek mezi osmdesáti a sto šedesáti korunami.

A co nová média? Ano, máme tu i místo, kde mohou čtenáři volně používat internet.

Čas nezadržitelně letí, ještě jsme ani neprobrali všechno a už se jde na oběd.

Z knihovny jsme se přesunuli do hostince U Rudyho, jídlo a pití tady chutná výtečně.

Pak čekáme (posilnění) na průvodkyni, která nás provede židovskou čtvrtí, uzavřeným městem ve městě, které vzniklo v roce 1727, tehdy v něm žilo 1531 židů. Velmi silný zážitek byl průchod jedinou dochovanou vstupní bránou (jedinou v Evropě?!).

Židovské symboly mě přitahují, ať jsem ve kterémkoliv městě či kterékoliv zemi. Podněcují další knihu, která se utváří a ve které se můžeme projevit my všichni.

Stále ještě nikoliv bosému mi průvodkyně popisuje stavební řešení domů: stavělo se do patra, například po svatbě, protože ceny pozemků byly velmi vysoké a celkově jich byl nedostatek.

Mnohé z toho, co tato kompetentní a příjemně ironická průvodkyně vypráví, zní velmi zábavně.

Dveře ve druhém patře na vnější fasádě, tak ano, ty sloužily k dodávce zboží do domu, protože by větší schodiště uvnitř domu zabralo moc místa.

Židovským obyvatelům Boskovic však bylo to jejich „místo“ doslova víc než ukradeno. Po vražedné mašinerii nacistického teroru se jich z původních pěti set vrátila jen hrstka.

Hezky zrestaurovaná synagoga a zcela zachovalý hřbitov, který se nachází kousek za městem, podávají své tiché varující svědectví.

Chytnou za srdce.

Zase jako písmo, zase jako symboly, zase jako knihy, co tu stojí a leží.

Stěny synagogy jsou popsány modlitbami, svátost místa vyznačuje do celého nitra, celý ten klid tady se upíná na to, co zde bylo řečeno, konáno, zpíváno.

Už jen ta představa přenese člověka do celého dění, aktivuje, oživuje.

Ženy a děti na balustrádě, muži dole, shromáždění kolem rabína, jen v den své svatby smí žena stát vedle ženicha na mírně vyvýšeném pódiu, přesto je zde všude kolem cítit hluboká harmonie.

A pokračuje dál na židovském hřbitově, který chci sám najít a sám navštívit. Právě tu sečou metrový porost, ve vzduchu je cítit vůně čerstvě posečené trávy. Židovské náhrobní kameny nesou převážně německá jména, skloním hlavu, mým

vědomím proudí strašná tragédie vraždění a vyhlazování. Po deportaci v roce 1942 se ze 458 Židů vrátilo zpět jenom 14.

Ta jména, ta jména, autorky a autoři života a smrti.

Chodili jejich nositelé také do místní knihovny? Nejsou náhodou i ta jejich jména němými pokračovateli minulosti a budoucnosti? Mno...

Dnes už tady žádní nežijí.

Myšlenky i prázdné fráze...

Táhne mě to zpátky do knihovny, je sice zavřená, ale i tak na mě působí silně, to úžasné provizorium.

I ta jistě najde své nové místo, protože to udržuje při životě naději ředitelky knihovny, která doufá v dlouhou existenci boskovické knihovny.

Doufejme. I já doufám.

Já, který jsem navštívil Boskovice, jejich zámecký skleník, obrovské letní kino, a především evangelický kostel, postavený v čistém pozdně moderním stylu, já, který ve městě četl jako v otevřené knize, já se ptám:

„Co se při tom událo, co to snad i změnilo?“

Od nynějška budu vstupovat do knihovny i do Boskovic bosý, ale opouštím je s obutým srdcem, ať už se naskytne jakákoliv brázda.

Marek Šindelka

Na výzvědách

Vlak z Vídně se řítí krajinou, čas od času zmizí v tunelu a když jej opustí, ocitne se v údolí s úplně jiným počasím. Míjíme několik bouří. Projíždíme skrze ně. Průtrže mračen zuřivě bičují okna, vzduch se naráz ochladí, liják je tak silný, že rve listí ze stromů a vůbec to vypadá, že náhle uprostřed června začal podzim. Celým vagonem šumí připravované deštníky, které ovšem zase rychle mizí v útrobách batohů a kabelek, jakmile projedeme dalším tunelem, za nímž opět nerušeně panuje prosluněné léto. Připadám si jako cestovatel z Wellsova slavného románu, který pozoruje, jak se za okny jeho stroje času míhají roční doby, roky a celá staletí.

Zmateně vystupuji na malém nádraží města Melk, kam jsem byl vyslán. Udržované perony, trávníky, líná atmosféra pondělního odpoledne, vůně! Praží slunce, přesto je všude cítit omamná vůně deště. Všechno napité, nasáklé, lesklé, tu a tam ještě poházené kaluže, které slunce nestihlo vysušit, jako by se na ně zapomnělo. Jako by je kdosi nestihl včas uklidit. Všude pach vody, ale nebe je bez jediného mráčku – azurové od obzoru k obzoru. Podezřelé, říkám si – přepadá mě neodbytný pocit, že tudy prošla filmová produkce natáčející jakousi deštivou scénu a teď je pryč a zbylo po ní jen pár rekvizit a mokré chodníky.

Ulice jsou liduprázdné. Prohlížím si honosné domy a vily, lemující cestu od nádraží k níže položenému středu města. S vahou přímého slunce v zádech se sunu podél plotů a zahrad. Za jedním oknem kdosi stojí. Vzhlednu, ale než stihnu postavu rozeznat, je pryč. Za sklem se jen zhoupne rychle zatažená záclona. Hledím do toho okna a nevím – stál tam vůbec někdo? Byl to jen odlesk čehosi v tom odpoledním vedru? Odlesk mě samotného? Nevím. Slunce je ostré a točí se mi z něj hlava. Pak poprvé pohlédnu vzhůru a na kopci spatřím ohromující budovu kláštera. Stojí tam a ve své obrovitosti téměř zní. Strašný varhanní akord vystavěný na holé skále. Tyčí se nad městem a svými proporcemi je tak neúměrný

*Melk mě ráno přivítal záplavou slunce,
roztáhl jsem závěsy a otevřel okna
dokořán. Bylo to omamné, tolik modři,
tolik záře, všechno se třpytilo a lesklo,
všechno bylo průzračné a čiré. Vítr byl
ten tam. Rozhlížel jsem se po krajině
sedlových střech toho staříckého
města a říkal jsem si – tak dnes! Dnes
se konečně spřátelíme.*

Marek Šindelka

Stadtbücherei Melk
www.melk.bvoe.at

Melk, 5500 obyvatel

útulným domkům, nízkým chaloupkám a úzkým ulicím pod sebou, až mě z té rozlehlosti přepadne závrať.

Konečně jsem se ubytoval. Milá recepční mi předala klíče, ukázala mi můj pokoj a sotva za mnou zapadly dveře, ztěžka jsem usedl na postel – ne nejsem zeměměřič, nepřišel jsem za zimní vánice a neustlali mi v lokále hostince, přesto mě pocit naprosté cizoty neopouští. O to podivnější, že za okny visí ten překrásný letní podvečer. Dny jsou dlouhé a tak krásné, že to až není k vydržení.

Když se jakž takž osvěžím a převléknu, vydávám se konečně do města. Je to popravdě spíš vesnice, jak velikostí, tak především svou útulností, schouleností do sebe. Melk stojí pod kopcem, pod mimozemským masivem klášterního komplexu, trochu jak stádo ovcí. Dole v uličkách panuje něco nesmírně domáckého, hřejivého, dům se tiskne k domu, večerní stíny se prodlužují. Neklid mě pomalu opouští – procházím uličkami, slunce je už mírné, příjemně oslňuje, na zahrádkách před vinárnami září ve sklenicích ryzlink a nad nimi jemně ševelí hovor postarších turistů v cyklistických trikotech. Na chvíli usednu ke kamenné kašně, poslouchám klokotání vody a ten jemný šum německé řeči kolem a sleduji všechny ty staré známé hnědozelené skvrny pod víčky.

Jak si přečtu na nedaleké plaketě, socha uprostřed kašny zpodobňuje svatého Kolomana. Nikdy jsem o takovém světci neslyšel, je mi to trochu podezřelé, ale pouštím to rychle z hlavy. Naproti kašně stojí městská knihovna, umístěná v krásném staříckém měšťanském domě. To je cíl mé cesty, sem jsem byl vyslán. Dnes už je knihovna ovšem dávno zavřená, ale to mi nijak nevadí, večer je tak omamný, že se mi stejně nikam dovnitř nechce. Pak se marně (jak jinak) pokouším dostat k zámku, pardon, klášteru na kopci. Vede tam, jak se zdá, mnoho cest, ale po každé, zaujatý nějakým zákoutím, uličkou, odbočkou, sejdu ze správného směru a octnu se znovu před Kolomanem na náměstí.

S rukama v bok hledím na kopec ke klášteru. Stojím tam pod tou obrovitou stavbu: je přísná, nedobytná a netečná. Hledíme tak chvíli na sebe a já si říkám, tak nakonec proč ne – pobaveně přijímám tuhle hloupou hru na známý román známého spisovatele a odkládám cestu do kláštera na další den. Jak už jsem říkal: večer je okouzlující, lepší bude zůstat venku. Někde tady přece teče Dunaj! vzpomenu si. Chvíli se otáčím dokola a čekám, až mi tečka na displeji vysvětlí, kde jsem a kam mám jít. Brzy se z uliček vymotám k lužnímu lesíku, který se celý kolébá ve větru.

Jdu po široké lesní pěšině a hledím nad sebe: celé koruny stromů se ohýbají, naklánějí a divoce šumí. Sem ale nedolehne ani vánek, jen ten konstantní hukot se ozývá ve výšce. Je to opojné. Jdu pomalu po pěšině, která zase silně voní deštěm, mokrou hlínou. Všechno v podrostu je vlhvé, svěží, čerstvě napité. Vzduchem plují chomáčky babího léta, pavučinky a chmýří. Jdu po pěšině a chvílemi si připadám, že se skoro nedotýkám země, tak lehce se jde. A nahoře se kymácejí koruny stromů, listí ševelí jako pomínuté, větve o sebe dutě klepají. V poryvech se odkrývají průzory, propouštějící jednotlivé paprsky slunce, které sladce oslňují a nutí člověka přivírat oči.

Ta šťastná, téměř blažená chvíle je ale najednou pryč: les bez varování končí a já stojím v přímém slunci na břehu Dunaje a proti mně kotví obrovská několikapatrová výletní loď. Dunaj je nezměrný, kalný a zvlněný. Dělá to ten víchr. V lese jsem byl krytý, tady ale náhle pocítím jeho plnou sílu. Z jedné kajuty vyjde na palubu dlouhovlasý muž, zapálí si cigaretu a vítr mu jí doslova vysaje od úst, muž si stihl potáhnout sotva dvakrát a už rozmrzele odhazuje nedopalek a zlostně hledí na modré nebe, a pak ještě na rozbouřenou hladinu, potřese hlavou, vítr jej několikrát profackuje jeho vlastními vlasy, načež muž zmizí tam, odkud přišel. A já se s větrem v zádech pobaveně vydávám dolů podél řeky. Poryvy mě postrkují podivně lidsky. Snažím se vzdorovat, ale je to marné. Prohlížím mohutná lana, jimiž jsou k břehu uvázány přídě a zádě lodí, ale vítr mě netrpělivě postrkuje dál. To už jsem došel k jakési výletní restauraci v závětrí, kde je plno: ryzlink a cyklisté.

Zastesklo se mi po klidu lesní cesty, a tak jsem se rozhodl vrátit zpět. Jenže to znamenalo vydat se proti větru. To nedočkavé a nevybíravé postrkování cestou sem bylo vlastně zábavné, teď mě ale legrace přešla. Vítr proti mně stál jako stěna, jako čísi napřažená dlaň, která se mi opírala do hrudi a ztěžovala každý krok. Cestu dolů jsem absolvoval ani ne za patnáct minut. Proti proudu řeky (a větru) jsem, aspoň mi to tak připadalo, stoupal celé hodiny.

Neměl jsem čas prohlížet kotvící lana, paluby lodí ani cokoliv jiného. Musel jsem se náhle soustředit na každý pohyb. Každíčkový krok mě stál veliké úsilí a po několika stovkách metrů jsem byl najednou tak unavený, že jsem začal pochybovat, jestli k spásné odbočce do lesa vůbec dojdu. Byla už na dohled, přesto mi vzdálenost k ní připadala nepřekonatelná.

Věděl jsem instinktivně, že nesmím zastavit, že bych už nikdy nedokázal znovu proti té nelidské mase vzduchu vykročit. Šel jsem tedy zatvrzele dál, lehce

předkloněný, zavěšený do větru, jehož poryvy mi rvaly dech od úst, kolem to přízračné večerní slunce a odlesky hladiny a ohlušující šum stromů. Náhle jsem vedle sebe zaznamenal jakýsi pohyb – byli to dva cyklisti, nejspíš posilnění ryzlinkem z výletní restaurace nyní odhodlaně stoupali proti větru, předjížděli mě několik dlouhých minut a v jednu chvíli muž, když mu vichr strhl řídítka a on div že nesletěl do Dunaje, na poslední chvíli seskočil a ze samého zoufalství propukl v hlasitý bezmocný smích. Pak se mu po několika marných pokusech konečně povedlo na kolo naskočit a vratkou jízdou si razil cestu větrem dál.

Konečně jsem se doplahočil k vytoužené odbočce a doslova jsem vpadl do svého lesíku, do jeho vláhlého přítmí. Byla to nesmírná úleva. Stromy rostly tak hustě, že vichr bezpečně odstínil, jen jeho hukot sem zlověstně z výšky doléhal. Náhle ale jsem pochopil, že už nic není jako dřív – celý zhlouplý z větru, jaksi vysušený, přidušený a nahluclý jsem pospíchal hlouběji do šera lužního lesa, ale klid, který jsem tu dříve zažil a který jsem teď zoufale hledal, jsem nenacházel. Vichr obléhal ten malinký lesík jako pevnost, hledal všechny skuliny, jimiž by se dalo vniknout dovnitř a já jsem měl nejasný a o to strašnější pocit, že hledá mě! Že po mě pátrá, hledá mě, aby dokončil své dílo, aby mě vysušil na kost, aby ze mě vyfoukl duši, jako se profukuje ucpaná slámka. Nepamatuji si, jak jsem se dopotácel do svého hotelového pokoje, vím jen, že jsem těžce padl na postel a spal jsem tvrdě až do příštího dne.

Melk mě ráno přivítal záplavou slunce, roztáhl jsem závěsy a otevřel okna dokořán. Bylo to omamné, tolik modří, tolik záře, všechno se třpytilo a lesklo, všechno bylo průzračné a čiré. Vítr byl ten tam. Rozhlížel jsem se po krajině sedlových střech toho staříckého města a říkal jsem si – tak dnes! Dnes se konečně spřátelíme. Rychle jsem se oblékl, nasnídal a vyrazil na svou schůzku v místní městské knihovně. Kolem všechno to slunce a ranní cinkot talířků a lžiček v kavárnách a všudypřítomná vůně meruněk, čerstvého pečiva a kávy. V ranním světle jako by se všechny uličky města náhle odemkly, letmo jsem pohlédl na klášter na kopci: i on mi teď připadal mírný, vlídný, dobře naladěný. Napadlo mě, že dnes bych se mohl dát jakoukoliv z těch ulic a došel bych k němu, k jeho branám – i dál! A taky

jsem byl rozhodnutý to udělat, hned jak splním svůj úkol v knihovně, vydám se dobýt klášter!

V knihovně v Melku jsem měl provést průzkum a navázat přátelství. Šlo, velmi zjednodušeně řečeno, o utužení sousedských vztahů našich zemí, kultur a knihoven. Do detailů bych zde nerad zabíhal, vše bylo značně spleťité a důvody mé návštěvy v Melku zůstávaly z velké části obestřeny tajemstvím – přiznám se – dokonce i mně samotnému. Nasajte atmosféru – mnohoznačný pokyn mých nadřízených mě nepřestával znervózňovat. Byl jsem ovšem připraven zadání svědomitě plnit, ale nebyl jsem si vůbec jistý, zda nasávám správně, přesněji: zda nasávám tu správnou atmosféru. A hlavně, co všechno je myšleno tou „atmosférou“? Budou chtít konkrétní data? Údaje, dojmy, pocity? Bylo to vůbec v mých silách? A pak – už jako dovětek – padl z úst mých nadřízených pokyn, při němž mi bůhví proč přeběhl mráz po zádech. Ten pokyn zněl: buďte zvědaví!

Dorazil jsem tedy s notesem a připravenou baterií otázek na domluvenou schůzku odhodlán navázat přátelství – a jako by mimoděk vyzvědět všechno, co by mohlo být tak nebo onak k užitku. Přivítaly mě dvě milé knihovnice, pozdravili jsme se, načež jsem zjistil, že knihovna je tak maličká, že se do ní sotva vejdem.

„Tohle je knihovna?“ začal jsem vyzvídat.

Knihovnice se po sobě ohlédly a omluvně pokrčily rameny. Pak obě naráz přikývly.

„Čekal jsem, že bude větší,“ usmál jsem se nuceně. Ten úsměv je znejistil.

I ony se usmály. Nuceně.

„Máte tu sklad knih?“

Nemají.

„Takže tohle jsou všechny knihy, co tu máte?“ ukazují na regály.

Ano, jsou to všechny knihy, co tu mají.

„Kolik jich asi tak je?“

Asi tak deset tisíc.

„Co to je za knihy?“

Beletrie, odborná literatura, dětská literatura.

„Chodí sem hodně čtenářů?“

Docela ano. Tak různě.

„Kolik knih se tak vypůjčí.“

400 až 500.

„Denně?!“

Měsíčně.

„Co máte v támhle té místnosti?“

Dětský koutek, vysvětlují knihovnice skoro omluvně. A ukazují mi regál s komiksy, televizi a herní konzoli Playstation.

„Chodí sem do dětského koutku děti?“

Sám nad pitomostí té otázky na chvíli oněmím úžasem. Knihovnice na sebe pohlédnou, pak zpět na mě. No ano, chodí.

„Kolik asi tak?“ nasadím tomu korunu.

Rozpačité pohledy. Tak různě.

Pokyvují hlavou, zapisují si údaje do notesu a přemýšlím, na co se tak ještě zeptat. S rostoucí nervozitou cítím, že se nám navazování přátelství úplně nedaří. Abych prolomil ledy, sdělím jim osobní zkušenost.

„Víte, že jsem taky kdysi pracoval v knihovně?“

Zdvořilé překvapení. Opravdu, říkají. Ale jaksi bez otazníku na konci. Spíš konstatují. Nepřestávají si mě podezíravě prohlížet.

„V Praze, víte, v ústřední knihovně v centru města, tam byly statisíce knih, tři patra skladů, tři dětské koutky a v každém dvě konzole Playstation!“

Opravdu, říkají zdvořile. Bez otazníku a s jemným podrážděním.

Rozpačité si odkašlu, na čele mi vystoupí lehký pot. Cítím, jak od knihovnic zavanul chlad. Přešlápnu z nohy na nohu, roztržitě listuji v notesu, znovu si odkašlu.

„Ehm, zažily jste tu v poslední době něco zajímavého?“ vytasím další ze sady svých idiotských dotazů.

Knihovnice se po sobě ohlédnou, pak, jako po krátké telepatické domluvě, zpět na mě, nyní – aspoň mi to tak připadá – už s neskrývaným pohrdáním.

„Před pár dny se tu před deštěm schovala skupina cyklistů,“ řekne ta mladší. A obě na mě přísně hledí. Polknu, rychle si začnu zapisovat do notesu.

„Cyklistů, říkáte?“

Hledí na mě – ano, cyklistů. Rychle cosi píšu do notesu, abych se vyhnul jejich pohledům.

„Proč vás to zajímá?“ zeptá se druhá.

„Ale, jen tak!“ zasměju se mrtvolně, otřu si pot z čela a zašermuju neurčitě notesem ve vzduchu, jenže omylem vrazím loktem do regálu: obě knihovnice mlčky pohlédnou na několik sesutých knih, pak zpět na mě.

„Tohle je jediná knihovna ve městě?“ ptám se úplně zbytečně.

Ano.

„A je tu třeba někde knihkupectví?“

Je. Taky tu bývají bleší trhy – u kašny svatého Kolomana.

„To znám!“ zaraduju se, „kdo to byl ten svatý Koloman?“ horlivě se ptám s nadějí, že ještě není všechno ztraceno.

Knihovnice na sebe pohlédnou. Pak zpět na mě.

„To se radši zeptejte na turistických informacích, tam vám to řeknou přesněji,“ říkají vyhýbavě.

Marně listuji notesem. V hlavě mám prázdno, jak jenom prolomit ledy? Jak si je získat? Sahám opět po osobní zkušenosti a vyprávím jim, jak jsem předešlého dne bojoval s větrem na břehu Dunaje. Zdvořile se usmějí. Ale pak se ta mladší zeptá: „Vám se u nás nelíbí?“

Úplně se vylekám. Ne, ne, naopak! ujišťuji je. Moc se mi tu líbí, ryzlink, meruňky, historie, klášter.

„Už jste byl v klášteře?“

„Ne tak docela,“ zakoktám se, „Ne, totiž, teprve se tam chystám, dnes.“

Hledí na mě, na sebe, na mě. Marně hledám pomoc v připravených otázkách.

„Tak to je asi všechno,“ drmolím, v jejich tvářích je vidět jistá úleva.

Všechno je ztraceno.

„Děkuji za váš čas,“ říkám a v hlavě mi hučí.

Sepisujeme jakýsi protokol o navázaném přátelství, srdečně se loučíme a já celý otupělý vycházím do oslepujícího světla venku.

Stojím v přímém slunci na náměstí, opodál zurčí voda: Koloman. Stolky před restauracemi se plní cyklisty v zářivých trikotech, cinkají první sklenice vína. Klášter na kopci se zdá nesmírně daleko, stojí tam obrovitý a nelidský. Ztěžka dosedám ke kašně. Koloman na mě ze svého piedestalu shlíží s jistou vědoucnou lítostí a zdá se mi na chvíli, že se soucitím. Pohlédnu znovu nahoru ke klášteru, ale slunce mě oslní s takovou silou, že musím zavřít oči a zářivý obrys budovy mi pak nějakou chvíli mizí před očima. Vyškrábat se tam nahoru mi náhle připadá naprosto nemožné.

Vypiju kávu v nejbližší restauraci, protože cítím, že bez kofeinu neudělám ani krok. Je čas oběda. Obklopen porcelánovým hřměním talířů a cinkotem příborů scházím dlouhou třídou k turistickým informacím. Den je tak krásný, až se tomu nechce věřit, obloha je sytě modrá, po krajích bledší, blankytná. Přesto si, ještě

než vezmu za kliku, uvědomím, že mám asi horečku. Všechno se se mnou trochu houpe – to dělá to slunce, dojde mi. Asi jsem dostal úpal! Snad včera na tom nábreží, v tom větru, ano, říkám si. V tom větru člověk necítí, jak slunce praží. A já jsem neměl žádnou čepici... Všechny živly mě tu chtějí zničit, společně i každý zvlášť, vypudit cizorodý prvek, zahnat ho do pustin.

Podobné nesmysly mi vířily hlavou, když jsem vstoupil do příjemně chladné místnosti turistických informací. Za pultem zde úřadovala sympatická veselá žena kolem čtyřiceti, která právě dvojici cyklistů s úsměvem vysvětlovala jízdní řád říčních plavidel. Čekal jsem uctivě v povzdálí a listoval pestrobarevnými letáky, plnými fotografií zcela totožných s tím, co se dělo za prosklenými dveřmi turistického centra: záplava slunce, smějící se cyklisté, meruňkové knedlíky a ryzlink.

Když na mě konečně přišla řada, vysvětlil jsem pracovníci informací co nejmileji, že se zajímám o místní historii, především o postavu svatého Kolomana a poprosil jsem ji, jestli by mi o něm nemohla sdělit něco bližšího. S mou stoupající horečkou to ale bohužel vyznělo spíš jako bych se pokoušel vykrást banku. Žena si mě pohledem změřila od hlavy k patě. Znovu jsem cítil jak mi na čele vystoupil pot a místnost se se mnou zhoupala o něco silněji.

„Svatý Koloman,“ vysvětlila mi, „byl poutník odněkud z Irska. Vydal se na svatou cestu do Jeruzaléma. Jenže ho tady nedaleko chytli a protože byl divně oblečený a nemluvil německy, považovali ho za špeha Čechů, mučili ho a pak pověsili.“

„Špeha Čechů?“ vyhrknu.

„No jo, Čechů,“ oduší žena. „Pověsili ho na bezu.“ Žena na mě významně pohlédla a jako bych nerozuměl, naklonila hlavu na stranu, vyplázla jazyk a obrátila oči v sloup, přičemž zvedla nad hlavu pěst svírající pomyslnou oprátku. S hrůzou jsem ucouvl a žena se dala do smíchu.

„Jenže pak zjistili,“ pokračovala vesele, „že to není Čech, ale syn irského krále, tak ho prohlásili za svatého, postavili mu tady kolem pár kostelů a nahore v klášteře honosnou hrobku.“ Znovu se zasmála „Prostě normálka, jak to tak se svatýma chodí. Nejdřív je lidi příšerným způsobem zabijou a pak se k nim modlí. Ještě něco byste si přál?“

Zmateně jsem poděkoval a vycouval z informací. Slunce, horečka, v povzdálí kašna s Kolomanem. Všechno se se mnou točilo. Zvěd Čechů! znělo mi v hlavě dokola. Umučený, pověšený na bezu! Opodál právě z restaurace vycházely mé dvě knihovnice, kterým končila pauza na oběd. S ledovým potem stékajícím kolem

páteře jsem jim mávnul na pozdrav. Odpověděly pokývnutím a úsměvem. Ale co všechno ten úsměv znamenal? Viděl jsem, jak mezi sebou ženy cosi prohodily. Vzdalovaly se ulicí, jedna se po mně ohlédla. Polknul jsem, náhle mi připadalo, že se po mně všichni lidé otáčejí. Vyrázil jsem rychlým krokem k hotelu. Za oknem znovu ta silueta, ale jakmile jsem zvedl hlavu, abych se pořádně podíval, zas už jen lehké zhoupnutí záclony za sklem. Dal jsem se do klusu.

Když jsem za sebou konečně zabouchl dveře hotelového pokoje, košili jsem měl naskrz propocenou. Zatáhl jsem závěsy, padl na lůžko a spal až do večera. Probudil jsem se žízň už za tmy. Zhluboka jsem se napil, osprchoval a znovu usnul těžkým neklidným spánkem s hlavou otupělou úpalem. Vzbudilo mě klapnutí dveří. Hluboká noc. Byly to dveře mého pokoje? Vytřeštil jsem oči do tmy. Najednou mě přepadla šílená hrůza. Někdo je uvnitř! Jsou tady! Přišli si pro mě, tepalo mi v hlavě. Zvěd Čechů! Chvilí jsem zadržoval dech a neodvažoval se pohnout. Po krátké chvílce čirého děsu jsem sáhl po vypínači lampy na nočním stolku. Pokoj byl prázdný. Jen záclony slabě povívaly v lehkém nočním vánku.

Na sucho jsem polkl, vstal. To ten úpal. Pak jsem pohlédl na stůl: ležel na něm můj notes, otevřený na straně s poznámkami, nejistě jsem se přiblížil, dotkl se mimoděk popsaných stránek. Vůbec jsem si nepamatoval, že bych zde zápisník takto nechal. Znovu mnou projel strach, otočil jsem se ke dveřím. Třesoucí se rukou jsem vzal za kliku a zmáčkl. Nebylo zamčeno. Copak jsem nezamykal?! Cítil jsem, jak mi srdce tluče až v krku, hleděl jsem do temné chodby, slyšel jsem slabý šum záclon za svými zády a pak jsem náhle kdesi nedaleko zaslechl slabé skřípnutí, jako by pod čísi botou vrzly parkety. Bez rozmýšlení jsem dveře přibouchl a rozklepanýma rukama zamkl na dva západy.

Tu noc už jsem nespál. Za svítání jsem si spěšně sbalil kufr a bez snídaně jsem, nervózně se ohlížeje, došel nejkratší cestou k nádraží. Naposledy jsem zpovzdálí zahlédl svatého Kolomana, jak mě lítostivě pozoruje ze své kašny na náměstí. Zanedlouho jsem s nesmírnou úlevou klesl na sedadlo prvního ranního spoje do Vídně. Tam přestoupím na vlak domů, na vlak do Čech! Rozjeli jsme se. Jaká úleva. Poklepal jsem na náprsní kapsu, abych se ujistil, že mám notes se všemi údaji. Dlouze jsem vydechl a zabořil se hlouběji do sedadla. Venku začínal další nádherný den.

Lydia Steinbacher

Doutnající zápalky

Z němčiny přeložila: Markéta Kliková

Když Martina v pondělí ráno otevírá knihovnu ve Štýřicích, na podrážkách jí snad ještě tkví zbyteček hlíny ze zahrady prarodičů. Víkend strávila daleko za Brnem. Z místa, které nepotřebuje přesnější označení, které si mohu jen představovat, pocházejí i mladé stromy, které rostou v předzahrádce budovy. Vánek v jejich listech mluví jinou řečí.

Všechno je tu moderní a nové, beton září výraznými barvami, na spořičích obrazovek u počítačů pro návštěvníky se pohupují loga. Prý je smysluplné, aby počítače s katalogem knihovny a volným přístupem na internet stály u vstupu naproti pokladně, tvrdila mladá knihovnice, a bližšího vysvětlení netřeba, v mojí hlavě už se rodí příběh, který mi bude vyprávět až později. V únoru loňského roku byla otevřena nová pobočka knihovny Jiřího Mahena, což také znamená, že k tomu došlo v náročném období pandemie. V prvních třech měsících se objednané knihy často podávaly okénkem, veřejně přístupné bylo pouze foyer budovy. Martina vyprávěla, že někteří zájemci chodily se soupisy knih dlouhými jak nákupní seznamy a já si mezi slovy jako je chleba a mléko a máslo představuju názvy známých bestsellerů.

Historie místa, na němž byla postavena knihovna – a spolu s ní celý komplex budov se sousedním domem péče o seniory a kulturním centrem pro děti i dospělé, se ovšem datuje hluboko do minulosti. Martina se zmiňuje i o únikové hře, kterou uspořádala pro děti na Halloween, o vlastnoručně vytvořených umrlčích rukách a nepravém krkavci, ovšem v další větě už se od hry vzdalujeme. Dříve, v polovině 19. století, tu byl hřbitov. To už dnes nikoho při pohledu na křížky, které byly při výkopech odhaleny, ani nenapadne. Kříže jsou k vidění úplně vespuďu prosklené vitríny ve vestibulu. Pro diplomovanou archeoložku Martinu tam leží asi jako otevřené knihy, i v jejich případě je nejzajímavější to, co stojí mezi řádky. Před hřbitovem se zde nacházely zřejmě jen sady a obilná pole, a ještě předtím, v 11. a 12. století tu prý byla výroba skla, vypráví Martina. Kaleidoskopem dějin

*Když Martina v pondělí ráno otevírá
pobočku Knihovny Jiřího Mahena
ve Štýřicích, na podrážkách jí snad
ještě tkví zbyteček hlíny ze zahrady
prarodičů.*

Lydia Steinbacher

KJM Brno-Štýřice

<https://www.kjm.cz/provoz/styrice-vojtova-7>

Brünn, 382 400 obyvatel

otáčím velmi pozvolna, v duchu si ještě představuju, jak tu někdo do trávy vyplivl pecku z třešně. O něco starší jsou římské stopy po příkopech a hradbách, a dokonce tu byl nalezen i germánský hrob s urnou. V nádobě vězel ohnutý meč, stočený jako ulita, to byl jistě i v tehdejší době neobvyklý zvyk. Nyní jsou jednotlivé části oddělené. Zbylý prostor ve vitríně zabírají dva keltské náramky a nálezy z mladší doby kamenné. Co se jednou najde z naší doby, co se stane průlomovým objevem a hodnotou našeho věku, až to bude staré a rozpadlé? Pohled z okna ukazuje velkou plochu hnědé země, tam, kde zanedlouho bude stát obytný dům, se archeologové dosud probírají časem. Pohled připomíná předimenzované pískoviště, a tím se také vytrácí jistá vážnost.

A přesto by se jeden mohl zasmušit, natolik lapen přítomností, neuvědomuje si: Tolik příběhů, které nás zde obklopují, přístupných bez lopatky, štětce a potu – alespoň tak ty hřbety knih vnímáme. A stejně mě od nich jedna věc dělí jako vysoký plot, a sice řeč. S bezmála trapným dojetím klopím pohled. V rohu si dítě s maminkou listuje obrázkovou knihou, jako by mě chtělo uklidnit. Tato pobočka knihovny disponuje velkým oddělením literatury pro děti a mládež, na to se svým způsobem specializuje. Lidé tu ale hledají mnohem víc, tvrdí Martina. Taková knihovna je především společenským centrem. Jak se vám ta kniha líbila? Co si přečtete teď? Takové otázky Martina i její kolegyně kladou rády. Knihovna ovšem může být i útočištěm, místem pro tiché přemítání, k pobytí v klidu, aniž by se člověk musel ospravedlňovat, myslet na čas. Ty hodiny na zdi po mé pravici, ty se zastavily? Ovšem zastavit se neznamená zaostávat. A jaký má vůbec význam, vybudovat na náměstí chronometr, astronomické hodiny, z nichž nikdo čas luštit nehodlá? Na chvílku se ocitnu zase sama mezi detektivkami a romány o lásce. Je to okamžik, nebo hodina, nakonec celé dopoledne. Jak dlouho už tu jsem? Na jak dlouho jsem prstem spočinula na hřbetě této knihy? A riskuju už snad, že se za moment stanu obětí důmyslné vraždy, nebo ještě hůř, že mě svede pohledný profesor, který zanechává ve svých oblíbených knihách milostné dopisy? Dokonce i nepřečtené příběhy mi rychle stoupají do hlavy.

Povídám si s Martinou o její práci, která je obšírnější, než se na první pohled zdá. Brzy jsou na programu římské slavnosti pro děti, v posluchárně s moderní plazmovou televizí se také pravidelně konají kratší přednášky pro žáky. Za výběr knih – k dispozici je i sortiment e-knih – zodpovídá výhradně Martina. V nové budově jsou dodnes prázdné police, zatím nemusí na miskách lékárnických vah

vyčíst hodnotu každé jedné knihy pro svou pobočku, příliš kriticky odvažovat, co se ještě vejde. Nicméně kromě tohoto představuje snad nejdůležitější činnost, a někdy i největší výzvu poradenství, povídání s návštěvníky obecně. Uvažuju, jak bych sama reagovala, kdyby se mě někdo zeptal na knihy explicitně mužských autorů, protože píší lépe. Často člověku ve správný okamžik schází průraznost, ale taková odpověď musí sedět. Tu a tam jsou představy o knize tak přesné, že by se jeden rád zeptal: A co obálka, jakou barvu by měla mít? Martina se zasměje a druhá Martina, naše tlumočnice, která se do knihovny teď také dostavila, se svým krásným úsměvem překládá a zdaleka to nezní tak odlišně. Nejčastějším důvodem k radosti je rostoucí počet návštěvníků. Přibližně polovina lidí přichází ze zdejší čtvrti, druhá z celého města, něco si odnese, něco zas vrátí a ve dveřích vane svěží vítr a rozechvívá listy stromů i stránky knih. Velkým tématem je přístupnost, na jednu stranu na mezilidské úrovni, na druhou stranu zcela prakticky s výtahem a přebalovacím pultem.

Za velkými skleněnými tabulkami skrání předzahrádku teplý červenový déšť. Od Domova péče o seniory pozemek dělí jen nenápadný plot. Zjišťuju, že i senioři si chodí zas a znovu do knihovny půjčovat knihy, ovšem teď musí používat hlavní vstup. Dříve se totiž stávalo, že se skrze knihovnu snažili dostat do světa, proto je tu odnedávna ten plot. Hledím na něj s lehkou bolestí v srdci. Samo o sobě se zdá být dobrý nápad před útekem – kdo ví, kam až se podaří utéct – se zásobit dobrou literaturou. Nicméně těžké zavazadlo jednoho solidně zpomalí, pokud ovšem nemá ve Vojtově ulici koně nebo vůz.

Kdo by se chtěl držet plánu a město opustit západním směrem, mohl by se ještě cestou zastavit ve vile Jiřího Mahena, prvního brněnského knihovníka po první světové válce. Však právě po něm je městská knihovna se třiceti čtyřmi velmi odlišnými pobočkami pojmenovaná. Jeho žena Karla, která zemřela na začátku 90. let, měla slabost pro šlehačku a kdysi zřejmě zvala na šálek kávy do domku obklopeného planou révou. Jak rychle víno roste a jak dalece tehdy zašel, zda směl nahlédnout do pracovny v prvním patře – netuším. Z fotografie na schodišti vily v Masarykově čtvrti shlíží Karla Mahenová, již ve vysokém věku, s přátelským a zvědavým pohledem. I tento dům je dnes zpřístupněn veřejnosti, tvoří další pobočku knihovny a zároveň muzeum.

Martina se zdraví s kolegyní. Není to tak dávno, co tu sama pracovala, v tomto krásném domě se zahradou a podkrovím, kde se tu a tam pořádají autorská čtení.

Večer se ve vile trochu bála, přízná se a já ji chápu. V Mahenově pracovně pohlédnu na police s knihami. *Padělatelé* od Maxe Broda, publikace k Ibsenově jevištní technice a jedna kniha o Ruské revoluci, ohmataná příručka starobulharských jazyků a úvahy o Nietzscheho pojmu kultury jsou na sebe tak natěsnané, že se zdá téměř nemožné, aby se obsahy mezi obaly knih navzájem neovlivňovaly, samy se nepřepsaly, alespoň v řádu jednotlivých písmen, jednotlivých slov. Uspořádání polic s knihami má na svědomí možná ještě původní majitel, přestože je mnohem pravděpodobnější, že knihy byly od té doby mnohokrát přemísťované. Jiří Mahen, který své občanské jméno skrýval pod pseudonymem, po sobě sám zanechal velké literární dílo. Čítá básně, romány, divadelní hry, ale také knihy odborné a knihy pro děti. Kurážný kritik, který se v roce 1939 oběsil, zatímco byla Karla s maminkou v divadle, měl jistě také smysl pro humor. Vedle regálu s knihami visí jistá pohružka, jak s knihami raději nezacházet. Ilustroval ji Mahenův přítel Josef Lada. Vidět je: Kniha jako podložka pod hrnec nebo jako podložka pod krátkou nohu od stolu, doutnající sirky jako záložky, pán, co si při čtení cpe kuřecím stehnem a jiný pán, co si zvesela do knihy dělá poznámky, zatímco si paní při otáčení stránek sliní prst jazykem. Ne, to by přece nikoho ani ve snu nenapadlo! Než odejdeme, naslouchám ještě chvilku starému telefonu Mahenových, slyším zvukový záznam a nerozumím jedinému slovu, ani praskání a šumění.

Světlo, atmosféra na každém z míst, kam mě Martina zavedla, je od základu jiná. I tady, v hlavní budově knihovny, která od roku 1950 sídlí v barokním Schrattenbachově paláci v srdci starého města Brna. Před dobře dvaceti lety budova prošla kompletní renovací, ovšem pouhý rok po ukončení prací se v jedné místnosti zřítil strop. Každá stará budova má svou osobní slabinu. Ve srovnání s jinými pobočkami panuje v zastřešeném vnitřním dvorku hustý provoz, přesto je člověk ve většině místností sám. A pokud přece jen někdo vstoupí, vzniká onen podivuhodný fenomén, že hledané knihy jako z udělání stojí vedle sebe na polici. Jak se vám ta kniha líbila? Co si přečtete teď? Kolikrát už tutéž knihu četli dva lidé a nakonec zjistili, že se snad jednalo o jiné dílo? Nebo se to stává pokaždé? A je skutečně náhoda, že se knihovnice Martina, kterou následuju místnostmi, jmenuje stejně jako výřečná tlumočnice, která se zdá být komplicem nás obou? Pod povrchy se skrývají diametrálně odlišné podstaty. Myslím na místa, která jsem předtím navštívila v centru Brna, katedrálu svatých Petra a Pavla, zelný trh, na kostely a náměstí, na divadlo a univerzitu, myslím na temné kasematy a městské

muzeum na hradě Špilberk, na Kočičí kavárnu a také na pivo v restauraci. Ještě nikdy jsem si neobjednala půllitr s větším množstvím pěny než piva. Na knihovnu, na povídání s oběma Martinami, jak se mi v obrazu tohoto města líbily. Jak moc mi scházela jejich řeč!

V archivu knihovny dojde takřka na okamžik intimity, Martina, ani nevím proč, mi do ruky vtiskne svazek. Harry Potter, řekne, sama má slabost pro fantasy a science-fiction, a ukáže na snad metrovou řadu knih. Vypadají jedna úplně jako druhá, jsou velké a bílé a na polici leží, jako by jim snad něco scházelo. Ale neschází jim nic, přejeďu špičkami prstů po tečkách vyražených do papíru, naopak. Říkám si, že by mi trvalo dlouho, než bych se nové písmo naučila. A nikdy, samozřejmě že nikdy, bych si knihu nezakládala sirkou. Teplo vznikající při otáčení listů, k tomu troud myšlenek, jednou kousíček uhlíku, a už hoří celá hlava, rychle by mohlo dojít ke spontánnímu samovznícení. Toho je snad lepší se vyvarovat!

Marek Toman

Tam, kde jsou slyšet vlaštovky

Možná je to generační záležitost, ale pokaždé, když překračuji hranici na někdejší Západ, hledám železnou oponu. Nikoli pás ostnatého drátu a strážních věží, ale rozdíl v kvalitě života. To, co bylo vidět na první pohled. Ted' zírám na rakouské straně na lidi a auta. Jediný rozdíl je reklama na matrace v němčině: *Matratzen Concord*. Matrace souhlasu! Dá se takhle překládat jazyk reklamy?

Mým opěrným bodem v městečku Eggenburg je knihovna a knihovnice Petra. Tato absolventka historie a politologie žila s manželem a pěti dětmi roky ve Vídni, než se rozhodli změnit vzduch. Manžel psychiatr dostal příležitost ve zdejším centru pro léčení psychosomatických poruch, ona ho následovala. Byla to šťastná volba?

Knihovně hned u náměstí, u někdejší zbourané hradební brány, vévodí místnost věnovaná krimi příběhům. A té zase severská krimi – výsledek státem bohatě dotovaného pokusu přesvědčit čtenářskou veřejnost, že zločiny se dějí především ve Skandinávii, tedy v zemích s nejmenší mírou kriminality na světě. Povedlo se. Jedna kniha v typicky černé obálce vedle druhé.

Další prostor je vyhrazený čtivu pro ženy, také s charakteristickými barvami, ovšem květinovými... a děti? Děti čtou jako divé, ve dvanácti až čtrnácti letech zrovna tak vášnivě číst přestávají a do knihovny se vrátí jen málokdo. Čtení je koníčkem většinou žen, muži, pokud přijdou, sáhnou po historických či válečných knihách. A knihovnice váhá, jestli vyhovět propagaci dobrých knih, anebo pořizovat to, co si žádá veřejnost.

Ve sklepech knihovny jsou svazky, které neprošly sítem času a knihovna se jich zbavuje po euru za kus. Na regálu odpočívají pěkně vypravené tituly, které napsal například nobelista Elias Canetti – nebo nenobelista Jaroslav Hašek. Ostatně, takové výprodeje organizují i mnohé české knihovny. Skladovací prostory nejsou nekonečné, čtenáři chtějí nové tituly. Krabice od banánů je sarkofágem mnohých skvělých děl světové četby.

*Středověké městečko Eggenburg
vyniká zakřivenými uličkami,
které vybíhají z hlavního náměstí
a roztáčí ho jako obrovský,
nehybný větrník.*

Marek Toman

Stadtbücherei Eggenburg

<https://www.eggenburg.gv.at/Einrichtungen/Stadtbuecherei>

Eggenburg, 3500 obyvatel

Časy se zkrátka mění, ale my se nemusíme měnit s nimi. Paní Gerda, svěží starší dáma, někdejší profesorka angličtiny a němčiny ověčená akademickými tituly, se začala učit česky po odchodu do penze. Ukáže mi pozoruhodnost městečka: středověké hradby, zachované v délce celých dvou a půl kilometru. A překvapí darem. Román pražského Němce Lea Perutze *Noci pod kamenným mostem*. Literární němčině titulů rozumím. Už bych se ten jazyk měl doučit, slibuji si, po kolikáté.

Středověké městečko Eggenburg vyniká zakřivenými uličkami, které vybíhají z hlavního náměstí a roztácejí ho jako obrovský, nehybný větrník. Městečko se vznáší ve větru času. Bud' to mu vzdoruje, nebo se neznatelně pohybuje spolu s ním. Jeho emblematická budova je renesanční „malovaný dům“ přinášející sgrafitové výjevy z bible. Adam a Eva, Abrahám a Izák a další příběhy váhání, pochybení a následků. „Malovaný dům“ prý možná vyzdobili čeští, možná italsí umělci. Použili ale v každém případě zdejší materiál, pověstný bílý kámen. Tím vytvořili světlejší podklad, než u sgraffit obvykle bývá. Ta zdejší jsou méně kontrastní, di-vák napíná zrak a snaží se porozumět.

Za „malovaným domem“ se otevírá náměstí s Orlí kašnou, mariánským sloupem a pranýřem, z něž dosud visí okov. Volným krokem lze zamířit ke kostelu svatého Štěpána s románskými věžemi a po cestě minout nenápadné ústí do Židovské uličky. Příběh zdejší komunity, kterou postihly středověké pogromy, se z Eggenburgu dávno vytratil, ale zájemce o židovskou historii si tu může vychutnat ovzduší sevřené čtvrti. Domky nasedají jeden na druhý, atmosféra je skoro středomořská. S tušenými dvorky a bílými omítkami. Ulička ústí v náměstíčko, kde jeden z domů byl možná synagogou. Návštěvník židovské čtvrti Boskovic či březnických Lokšan bude vědět.

Eggenburg zároveň matoucím způsobem připomíná Slavonice, ale i Roudnici či Stříbro nebo Slaný. „Českou“ atmosféru navodí i jména majitelů zdejších firem. Zahradnictví provozuje jistý pan Tutschek, malířskou firmu má pan Hutecek, o tisk a design se postará pan Janetschek. A v kavárně i hotelu se ukazuje, že nakonec můžeme mluvit česky. Překážky pro české zájemce o práci už před lety padly a nyní jsou dveře prý dokořán. Souvisí to zřejmě se zdejší neutěšenou hospodářskou situací. Atmosféru dokreslují prázdné krámy, leckdy s propracovanými reklamními nápisy z 19. století.

Snad to souvisí s odlehlostí kraje, který v minulosti patřil k hraničnímu území. Dodnes leží na pomezí dvou oblastí Dolních Rakous – Waldviertelu a Weinviertelu.

Ta lesnatá část vyniká strohou svébytností a v minulých desetiletích přilákala řadu lidí z rakouských center, kteří si chtějí žít po svém. Prázdné krámy v Eggenburgu tak možná nabízejí jinou komoditu než zboží. Ticho a usebrání. Prostor k úvahám, co by kdyby. Například – co kdyby Rakousko-Uhersko zůstalo pohromadě? Ovšem, my bychom bývali chtěli Rakousko-Uhersko-Česko-Slovensko... přinejmenším... Železnice, která kolem roku 1870 propojila Vídeň s Prahou a prochází Eggenburgem, dodnes nese jméno Dráha Franze Josefa – ale jen v Rakousku.

I když místní proti Čechům nic nemají, o svět za severní hranicí se příliš nezajímají. Z naší strany přináší mlhavé povědomím o vídeňských Čechách jakýs takýs pocit sounáležitosti. A němčina přítomná v češtině daleko víc než naopak. Eggenburg jako město přitom vznikl před více než sedmi sty lety, když se přiklonil na stranu Rudolfa I. Habsburského – proti Přemyslu Otakarovi II. Městská práva byla odměnou. Všechno mohlo být jinak!

Eggenburg je proto jednoznačně městečkem na hranici, na rozhraní – a není náhoda, že v něm sídlí centrum pro léčení psychosomatických traumat. Právě tam působí psychiatr Robert, manžel knihovnice Petry. Popisuje, jak se v ústavu pokoušejí narušit automatické mechanismy, které si tělo vytvořilo, aby se vyrovnalo s traumatem. Člověk například ztuhne, když mu něco trauma připomene. Kdysi to pomohlo, třeba když ho jako dítě zneužili... jenže v dospělosti mu takový mechanismus znemožňuje plnohodnotný osobní a pracovní život.

Terapie má za následek narušit toto ukotvené. Podobá se to roli literatury a jejímu vyprávění příběhů. Při čtení přece také prožíváme cizí osudy a žasneme nad ustálenými mechanismy v sobě samých, ne? K ústavu přiléhá divoká zahrada, jíž proniká prosekaná cestička. Lze po ní kráčet a meditovat. Dojde se k zalesněné hoře svatého Víta za městem a prochází se tunelem zrušené železniční trati. Klienti si tady v rámci léčby mohou zakřičet. – co křičí? Obviňují někoho, kdo jim způsobil trauma? Prý ne. Stačí jen ozdravná síla uvolněného řevu. A Robert připomíná zvláštní zpoždění traumat. Klienti přicházejí až s odstupem deseti a více let. Teď by se terapeuti měli začít učit ukrajinsky, říká zamyšleně, se svými brýlemi intelektuála a obrázkovým tričkem rockera. Jeho se nemusím ptát, jestli odejít z Vídně byla dobrá volba.

A jak se na přítomnost ústavu dívají místní? Nadšení z něj zpočátku nebyli. Ústav ovšem znamená jisté příležitosti pro městečko. Klienti si během mnohatýdenních pobytů přicházejí nakoupit do zdejších obchodů.

Za zdejšími udržovanými domy jsou často osobní příběhy, jak ten Maji a Ewalda. Do svého domu – někdejší rozlehlé fary – se zamilovali jako do ruiny. Obnovit ji umožnily výnosy z celoživotního podnikání. Nyní obývají zámček s atmosférou Trnkovy *Zahrady*. S tepanou mříží jako dokladem jednoho životního rozhodnutí. Odešli sem z Vídně, do domu, ze kterého se už neodchází.

Historii Eggenburgu v době, kdy Eggenburgem ještě vůbec nebyl, nabízí zdejší Krahuletzovo muzeum. Pan Krahuletz byl autodidakt, který založil obsáhlou sbírku věnovanou místní prehistorii. Událo se to v druhé půli devatenáctého století, kdy se zkameněliny začaly nořit na povrch ve velkém – lépe řečeno, někdo si jich konečně všiml. Krahuletz se přitom držel ve vlastním světě, nechal se od města zaměstnat jen jako kontrolor zdejších měř a vah, protože to mu zabralo pouze dva dny v týdnu. Na sklonku života mu však byla čestně udělena profesura v oboru geologie, jen a pouze jemu.

A díky panu Krahuletzovi – a jeho muzeu – se ocitáme v době před desítkami milionů let, kdy do oblasti Eggenburgu dosahovalo moře, panovalo tu subtropické podnebí a žili zde tapíři, krokodýlové a želvy. Včetně živočicha pojmenovaného až mnohem později Krahuletzova mořská kráva. Právě proslavený eggenburgský bílý kámen, směs vápence a pískovce, vše zachoval. Dnes už je ovšem vytěžený, v muzeu předvádějí jeho kus, skládající se prakticky jen ze schránek mušlí, a tedy nepoužitelný. Zkoumání prehistorie má samozřejmě regionální přesah, a ředitel muzea Johannes si pochvaluje spolupráci s českými kolegy.

Jedním z nejtajemnějších exponátů je pravěký hrob ženy, objevený kdesi pod dnešní knihovnou. Hlava totiž spočívá na její pravici, odřatá zaživa. Byla to zlodějka? Provedla něco svatokrádežného? Nebo měla naopak mimořádnou kuráž? Dotkla se něčeho zapovězeného?

Johannes se v tomto ohledu drží vědeckého přístupu: Vysvětlení by bylo mnoho, proto neuvedu žádné. Což pěkně ilustruje rozdíl mezi historií a literaturou. Ta totiž pracuje právě s vysvětleními něčeho, co se mohlo stát.

Ostatně tak je to i s příběhem Berty von Suttner, jediné české nositelky Nobelovy ceny. Nebo česko-rakouské, vždyť mluvila česky i německy, žila v Čechách, ve Vídni, v Dolním Rakousku i v Paříži... Tato zakladatelka pacifismu se narodila v Praze v rodině Kinských a světový věhlas si získala svou knihou *Odzbrojte!*, napsanou na základě osobních zkušeností z rusko-turecké války. V Krahuletzově

muzeu jsou k vidění její osobní věci, věnované služebnou. Berta von Suttner totiž pobývala u příbuzných v jednom z domů na eggenburgském náměstí.

Na obrázku v muzeu lze ten dům snadno identifikovat. Historie se totiž v Eggenburgu otáčí jako obrovský větrník, který zůstává na místě. Náměstí vypadá zhruba jako v dobách Berty von Suttner. A její psíček Mizzi z obrazu v muzeu je jako živý. To vše si lze vychutnat právě díky zvláštnímu klidu, který městečko zaplavuje jako pravěké moře. Stačí se posadit do jedné ze dvou kaváren na náměstí, pod slunečníky venku. Do toho klidu můžete ulehnout jako na tu nejkvalitnější matraci, která mu dá plný souhlas. Člověk tady může zvažovat zákruty příběhů, těch cizích i těch vlastních. Příběhů z knih, příběhů knih, příběhů, které nikdo nenapsal. Vlastních rozhodnutí, skvělých i politováníhodných (zůstat, odejít?). Traumat, s nimiž jsme se naučili pracovat. Po chvíli si kvalitu toho ticha uvědomí. Jsou tady slyšet vlaštovky.

Stručné biografie

Gertraud Klemm,

narozená v roce 1971 ve Vídni, žije v Dolním Rakousku, pracuje jako spisovatelka a pedagožka kreativního psaní. Získala různá stipendia a ocenění, včetně Ceny BMKK Outstanding Artist Award za literaturu 2020, Ceny Ernsta Tollera 2021 a Ceny Antona Wildganse 2022.

Nejnovější publikace: *Hippocampus* (Kremayr & Scheriau 2019), *Sind das Ihre?* In: *Mutter werden. Mutter sein*, ed. Barbara Rieger (Leykam 2021), *Der feuchte Traum* In: *Das Paradies ist weiblich*, ed. Tanja Raich (Kein&Aber 2022).

Markéta Pilátová,

narozená v roce 1973 v České republice, je spisovatelka, novinářka a překladatelka ze španělštiny. Vedla zahraniční redakci časopisu *Respekt* a několik let působila jako lektorka češtiny v Argentíně a Brazílii. Její románová prvotina *Žluté oči vedou domů* (2007, *Wir müssen uns irgendwie ähnlich sein*, Residenz 2010) byla nominována na cenu Magnesia Litera a Cenu Josefa Škvoreckého.

Nejnovější publikace: *S Baťou v džungli* (Torst 2017; *Mit Baťa im Dschungel*, Wieser Verlag 2020), *Senzibil* (Torst 2020; *Die dunkle Seite*, Wieser Verlag 2022).

Iva Procházková,

narozená v České republice, po pobytech v Rakousku a Německu žije od roku 1994 v Praze. Působí jako autorka knih pro děti a mládež, píše divadelní hry, scénáře, thrillery a kriminální romány. Získala různé literární ceny, včetně Rakouské ceny za literaturu pro mládež, Německé ceny za literaturu pro mládež, Luchs des Jahres, Magnesia Litera.

Nejnovější publikace: *Die Residentur* (politický thriller, překlad Mirko Kraetsch, Braumüller Verlag 2020), *Elias und die Oma aus dem Ei* (kniha pro mládež, překlad Raija Hauck, Verlag Jungbrunnen 2021).

Thomas Sautner,

narozen 1970 v Gmündu/Dolním Rakousku nedaleko českých hranic, žije jako spisovatel a esejista ve Vídni a Dolním Rakousku. Je držitelem literární ceny Nadace Margarete Bader-Waissnix 2014.

Nejnovější publikace: *Das Mädchen an der Grenze* (Picus 2017), *Großmutterns Haus* (Picus 2019), *Die Erfindung der Welt* (Picus 2021).

Ferdinand Schmatz,

narozen 1953 v Korneuburgu/Dolním Rakousku, žije jako spisovatel na volné noze ve Vídni. V letech 2012 až 2020 byl vedoucím Institutu jazykových umění na Vysoké škole uměleckoprůmyslové ve Vídni. Je editorem odkazu Reinharda Priessnitze. Získal několik ocenění, včetně Rakouské státní ceny za literaturu za rok 2001, Ceny H.C. Artmanna 2006, Ceny Ernsta Jandla 2009.

Nejnovější publikace: *das gehörte feuer. orphische skizzen* (Haymon 2016), *STRAND DER VERSE LAUF. Gedicht* (Haymon 2022).

Marek Šindelka,

narozený v roce 1984 v České republice, vystudoval kulturní vědy a scenáristiku v Praze. Píše poezii, prózu a scénáře. Získal různá ocenění, včetně Ceny Jiřího Ortena 2006 a ceny Magnesia Litera za prózu 2012 a 2017.

Zatím poslední díla Marka Šindelky jsou: cenou Muriel oceněný grafický román *Svatá Barbora* (2018) a román *Chyba* (*Der Fehler*, Residenz Verlag 2018).

Lydia Steinbacher

se narodila v roce 1993 ve Waidhofenu an der Ybbs/Dolním Rakousku, žije a pracuje ve Vídni a Dolním Rakousku. Píše poezii a prózu. Absolvovala čtenářská turné a stipendia, je autorkou různých publikací v antologiích a časopisech a textů pro rozhlas.

Nejnovější publikace: *Im Grunde sind wir sehr verschieden* (Limbus 2017), *Schalenmenschen* (Septime 2019), *Wolgaland* (Septime 2022).

Marek Toman,

narozený v České republice, žije jako básník, prozaik a publicista v Praze. Od roku 1997 působil jako diplomat v Estonsku a Maďarsku. Jeho knihy byly přeloženy do angličtiny, finštiny, polštiny, maďarštiny a němčiny.

Nejnovější publikace: *Neptunova jeskyně* (Plus 2018), *Oko žraloka* (Novela Bohemica 2018), dětská kniha *Neskutečná dobrodružství Florentina Flowerse* (Nakladatelství Baobab 2019), *Cukrárna u Šilhavého Jima* (*Die Konditorei zum Schielenden Jim*, Drava Verlag 2020) a *Chvála oportunistu* (*Lob des Opportunismus*, Wieser Verlag 2020).

Editor:
Unabhängiges Literaturhaus NÖ
Moravská zemská knihovna Brno
Treffpunkt Bibliothek

© originálních textů patří autorům a autorkám.
© této sbírky 2022: vyd. Moravská zemská knihovna Brno,
Treffpunkt Bibliothek, Unabhängiges Literaturhaus NÖ

Tato publikace vznikla v rámci projektu
„Objevte knihovny na Moravě a v Dolním Rakousku“.

Objevte knihovny na Moravě a v Dolním Rakousku je projekt spolku
Unabhängiges Literaturhaus NÖ, spolku Treffpunkt Bibliothek a Moravské zemské
knihovny Brno a je podpořen v rámci projektu FMP/KPF AT-CZ 2014-2020 Evropským
fondem pro regionální rozvoj, z programu „INTERREG V-A Rakousko – Česká republika“
a spolufinancován vlastními zdroji NÖ.Regional.GmbH.